Regelen ten aanzien van investeringen in bepaalde delen van het land
(Wet selectieve investeringsregeling)

VOORLOPIG VERSLAG

Nr. 6

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1972.)

Dit wetsontwerp werd in handen gesteld van een bijzondere commissie. Deze besloot op 24 oktober 1972 om de gelegenheid te bieden tot schriftelijk commentaar op het wetsontwerp voordat zij haar voorlopig verslag zou uitbrengen. De commissie ontving een groot aantal stukken, die ter inzage liggen en waarvan een lijst als bijlage bij dit verslag is opgenomen. De commissie is erkentelijk voor de bijdrage tot haar meningsvorming die deze stukken hebben geboden.

De commissie heeft het voornemen om na het ontvangen van de memorie van antwoord een openbare hoorzitting te houden voor organisaties en instellingen die de behoefte voelen om ook in die fase van hun mening te doen blijken. Een aankondiging hierover zal binnenkort in de *Staatscourant* verschijnen.

ALGEMEEN

Zeer vele leden spraken er hun waardering voor uit dat de bewindslieden zo spoedig na het tot stand komen van het regeerakkoord – waarin de afspraak werd vastgelegd om tot een selectieve investeringsheffing op nieuwe bedrijfsgebouwen in de randstad te komen – de indiening van het onderhavige wetsontwerp hebben kunnen bevorderen. Het betreft hier geen gemakkelijke materie en de bewindslieden konden nauwelijks op reeds opgedane ervaring voortbouwen. Te recht merken zij direct aan het begin van de memorie van toelichting op dat met dit wetsontwerp „een nieuw element wordt gebracht in het beleid dat de centrale overheid hier te lande sinds de Tweede Wereldoorlog heeft gevoerd in het belang van een betere regionale spreiding van de economische activiteiten en daarmee van de bevolking".

Men kan deze verklaring overigens ook anders lezen en er daarbij de nadruk op leggen dat er inderdaad slechts sprake is van „één nieuw element" in het beleid. Het spreidingsbeleid omvat uiteraard veel meer dan deze „regelen ten aanzien van investeringen in bepaalde delen van het land". De considerans van het wetsontwerp stelt te recht het randstedelijk congestieverschijnsel als te bestrijden kwaad primair en merkt daarbij als het ware terloops op dat de ontworpen regelen „mede kunnen bijdragen tot een betere spreiding van investeringen over het gehele land". Inderdaad: mede kúnnen bijdragen.... Zijn de bewindslieden het eens met de opvatting dat deze regelen slechts tot een betere spreiding zúllen bijdragen, indien ook aan een aantal geheel andere voorwaarden wordt voldaan? De aan het woord zijnde leden dachten hierbij met name aan de noodzaak van een effectief regionaal beleid en van een goed ruimtelijk ordeningsbeleid. In hoeverre – zo informeerden zij in dit verband – is al een beroep gedaan op de nieuwe c.q. verruimde migratie- en verhuiskostenregeling, waarvan de nota's herstructurering Zuid-Limburg (stuk **12 016**) en Noorden des Lands 1972 (stuk **12 010**) melding maken?

Pretendeert het wetsontwerp niet meer te geven dan het in werkelijkheid kan doen, dit wel uiteraard niet zeggen dat het onbelangrijk is. Integendeel, de noodzaak om de randstedelijke congestie te bestrijden is naar de mening van de aan het woord zijnde leden levensgroot aanwezig. Dit begrip „congestie" is overigens moeilijk te definiëren. Deze leden zagen daar dan ook van af en dit ging te gemakkelijker daar zij

de consequenties van het verschijnsel van veel meer betekenis achtten dan een zuivere definiëring ervan. Die consequenties zagen zij met name in steeds drukker, en dus onveiliger verkeer, bedreigde leefbaarheid, milieuverontreiniging, een overspannen arbeidsmarkt, hoge sociale kosten en – last but not least – een hoog inflatietempo. Het westen is ook naar hun mening een inflatiehaard en dus mede debet aan vele bedrijfssluitingen, ook in de zwakke regio's van het land. De bewindslieden verwijzen in de memorie van toelichting in dit verband naar de f 400 loonronde van eind 1970. Het westen kan echter ook meer permanent als een inflatiehaard worden beschouwd.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn dat de aan het woord zijnde leden instemden met de gedachtengang die aan het wetsontwerp ten grondslag ligt. Ten aanzien van de toepassingsmodaliteiten was er echter bij hen een aantal vraagpunten blijven bestaan. Deze vraagpunten zullen in de verdere loop van dit verslag worden uiteengezet.

Talrijke leden waren verheugd over de indiening van dit wetsontwerp. Hoewel zij graag met de bewindslieden nader van gedachten wilden wisselen over de precieze doeleinden en instrumenten van een te voeren selektief investeringsbeleid, prezen zij in de eerste plaats het inzicht van de bewindslieden dat de partikuliere investeringen aan een veel verdergaande overheidsbeheersing dienen te worden onderworpen dan thans reeds het geval is. Het nieuwe element in het beleid dat hier wordt voorgesteld achtten deze leden van zeer grote betekenis. Het is weliswaar niet volmaakt, doch kan een belangrijke aanzet worden tot een op elkaar afgestemd begrotings-, inkomens- en investeringsbeleid. De leden die aldus hun voorlopig oordeel karakteriseerden hadden in het bijzonder bewondering voor de moed van een liberale bewindsman om een dergelijk initiatief ook tegenover zijn eigen achterban te verdedigen.

Bij de invoering van een belangrijk nieuw beleidselement als in dit wetsontwerp neergelegd mocht naar de mening van de nu aan het woord zijnde leden worden verwacht dat de doeleinden van het beleid scherp worden omschreven. Naar de mening van deze leden kan men in die doeleinden ten minste vijf componenten onderscheiden, te weten:

a. afremming van de groei van grote agglomeraties in de Randstad-Holland omdat daar in toenemende mate de negatieve externe effecten van agglomeratievorming domineren boven de positieve;

b. interne reconstructie van deze agglomeraties (bij voorbeeld door de woonfunctie van het stadscentrum te herstellen) alsmede van de landelijke „open ruimten";

c. spreiding van het welzijn en de werkgelegenheid over West-, Noord-, Oost- en Zuid-Nederland;

d. reconstructie van het investeringspatroon onder meer uit een oogpunt van betere internationale arbeidsverdeling en uit een oogpunt van het voorkómen van machtsposities die vanwege de kostenefficiëntie niet gemotiveerd zijn;

e. beheersing van de omvang van de totale nationale bestedingen o.a. ten einde bij opvoering van de collectieve voorzieningen overbesteding te voorkómen en tevens ruimte te scheppen voor inkomensoverdrachten aan de derde wereld.

De meeste van deze componenten vonden de aan het woord zijnde leden op verspreide plaatsen in het wetsontwerp en in de toelichting erop terug. Gaarne zouden zij zien dat de betrokken bewindslieden hetzij deze formulering van de doeleinden nog eens onderschreven, hetzij een alternatieve – doch wel een systematische en daardoor overzichtelijke – formulering presenteerden. Overeenstemming over de doeleinden is immers noodzakelijk willen de voorgestelde middelen in vruchtbaar overleg op hun merites kunnen worden getoetst. Ook was het deze leden niet recht duidelijk welke prioriteit de bewindslieden aan elke component toekennen. Er zijn in de memorie van toelichting aanwijzingen dat de sub *a* genoemde doelstelling de hoogste prioriteit zou hebben, hoewel elders in de memorie van toelichting wordt gesuggereerd dat de sub *c* genoemde doelstelling de belangrijkste is. Op grond van de haast, die de bewindslieden met het wetsontwerp hebben gemaakt zou kunnen worden geconcludeerd dat ook de sub *e* genoemde doelstelling hen zeer aanspreekt. Kunnen de bewindslieden voorts meedelen, welke prioriteit de handhaving van de werkgelegenheid in West-Nederland heeft boven de bevordering van de werkgelegenheid in de overige regio's?

De diagnose van de congestie, die de bewindslieden in paragraaf 5 van de memorie van toelichting gaven, konden vele andere leden in het algemeen wel onderschrijven, maar zij achtten haar niet volledig. Het is toch een onmiskenbaar feit, dat ook in de concentratiegebieden verstorings-, ja ontbindingsverschijnselen voorkomen, zoals onder meer door prof. Lambooy (maatschappij van nijverheid en handel, Den Haag, 14 december 1972; zie onder meer Elseviers Weekblad van 23 december) gesignaleerd. Naar de mening van de aan het woord zijnde leden hangen deze negatieve effecten samen met het congestieverschijnsel. De therapie wordt hierdoor echter zeker gecompliceerder. Deze leden vestigden bij voorbeeld de aandacht ophet werkloosheidspercentage in de grote steden, dat in Amsterdam zelfs hoger ligt dan het nationaal gemiddelde en in absolute cijfers in dezelfde orde van grootte ligt als de werkloosheid in het noorden des lands. Voorts merkten zij op, dat een zuiver kwalitatieve beschrijving van de congestie geen voldoende onderbouw biedt voor een ingrijpende beleidswijziging. Waar ligt het punt dat concentratie – algemeen als een voorwaarde beschouwd voor de ontwikkeling van een hoogwaardige economie – omslaat in congestie? Met andere woorden: wanneer overtreffen de lasten van de concentratie de baten? Is er getracht een schatting te maken van de additionele maatschappelijke kosten die de concentratie ongetwijfeld meebrengt? Welke zijn aan de andere kant de baten die nationaal door de concentratie in het westen worden verkregen via uitstralingseffecten?

De leden die deze vragen stelden waren van mening, dat voor een definitieve standpuntsbepaling in ieder geval aanmerkelijk meer kwantitatieve gegevens ter tafel moeten komen. Naast de congestie speelt – naar de mening van deze leden te recht – de inflatoire impuls die van de concentratiegebieden via de arbeidsmarkt (respectievelijk de deelmarkten van deze) uitgaat, een zeer belangrijke rol. Deze inflatie-impuls zou wellicht de uitstralingsvoordelen van de concentratie naar de rest van het land kunnen compenseren. Ook hier ontbreekt echter een diepere adstructie, hoewel hier toch van een nationaal probleem van de eerste orde sprake is.

Meer nadruk valt daarentegen in de memorie van toelichting op het spreidingsbeleid, hetgeen door de selectieve investeringsregeling zou dienen te worden bevorderd. Deze leden twijfelden echter ernstig aan het effect ten deze voor het noorden des lands en Zuid-Limburg. Hierbij verdient het vermelding dat men zich in deze regio's zelf geen warm voorstander van het wetsontwerp heeft getoond. Indien de selectieve investeringsregeling leidt tot afzien van investeringen in het westen, zullen als alternatieve vestigingsplaatsen eerst Noord-Brabant en Gelderland in aanmerking komen. Het spreidingsbeleid – in de zin van versterking van de zwakste regio's – kan dus niet als een belangrijk argument voor dit wetsontwerp dienst doen. De anti-congestie en anti-inflatoire werking kunnen echter – indien die effecten bewijsbaar zijn – op zich voldoende reden zijn om deze wetgeving te overwegen.

De hier aan het woord zijnde leden huldigden ook in deze materie het standpunt dat de overheid niet op de stoel van de ondernemer moet gaan zitten. Investeringsbeslissingen dienen

beslissingen van het bedrijf te blijven, uiteraard in het raam dat door overheidsmaatregelen wordt gegeven. Dat betekent ten eerste dat het ruimtelijke-ordeningsbeleid zijn eisen stelt aan bedrijfsvestigingen. Een consequent beleid in dit opzicht kan reeds veel bijdragen tot het verminderen van de congestie. Terecht wordt van vele zijden aangedrongen op een samenhangende conceptie betreffende de ruimtelijke ordening van ons land met – waar nodig – herziening van de stellingen van de Tweede Nota. Het feit blijft echter bestaan, dat zelfs met een voortgezette afremming van de bevolkingsgroei in het Westen de absolute cijfers daar hoger zijn dan in de rest van het land zoals de memorie van toelichting in paragraaf 4 duidelijk aantoont. Deze leden meenden dan ook, dat om de leefbaarheid van het Westen op peil te houden, resp. te verbeteren, een meer toegespitst inrichtingsbeleid op zijn plaats is. Zij zouden gaarne hieromtrent de mening van de bewindslieden vernemen. Hierbij dienen naar hun mening ook kwesties aan de orde te komen als de al of niet wenselijkheid van toenemend forensisme en de daartoe eventueel benodigde openbaar-vervoer-voorzieningen en dergelijke. Bij deze heroverweging van het ruimtelijk beleid speelt ook de taakverdeling tussen de bestuursniveaus een rol. Het locale bestuursvlak is niet meer het geschikte om deze problemen op te vangen: de uitvoerende bevoegdheden op het gebied van de ruimtelijke ordening dienen bij de regionale eenheid te liggen. De aan het woord zijnde leden herinnerden er hierbij aan, dat zij in het voorlopig verslag over de ontwerp-gewestwet (stuk **11 246**) hun voorkeur hadden uitgesproken voor de uiteindelijke instelling van een provincie-nieuwe-stijl, waarvan het draagvlak groot genoeg zou zijn om deze taken aan te kunnen, uiteraard met duidelijke coördinerende bevoegdheid van de rijksoverheid.

Deze leden ontveinsden zich niet, dat het bovengenoemde inrichtingsbeleid belangrijke bedragen zal kosten. Zij meenden ook, dat deze – voor zover veroorzaakt door economische activiteiten op grond van gunstige vestigingsvoorwaarden – direct aan de bedrijven als dragers van deze economische activiteiten kunnen worden toegerekend. Dit betekent, dat deze leden een heffingensysteem niet a priori verwerpelijk achten maar hierin een realiserende toepassing zien van de profijtgedachte, met het karakter van een baatbelasting.

Zij zouden in dit verband gaarne van de bewindslieden vernemen, of er cijfers bekend zijn over de marginale overheidsinvesteringen per extra inwoner van het Randstadgebied en de rest van het land. Zouden deze, hetgeen zij waarschijnlijk achten, in de Randstad aanmerkelijk hoger liggen, dan dient dit gegeven te worden geplaatst naast de waarschijnlijk aanwezige hogere rentabiliteit van economische activiteit in de Randstad, om een goed gefundeerd ruimtelijk inrichtingsbeleid in ons land in zijn totaal te voeren. Ook in de huidige situatie zou reeds een systeem kunnen worden ontwikkeld waarbij ook de bedrijven op een of andere wijze direct bijdragen in de maatschappelijke kosten. Hierbij dienen dan echter alle in aanmerking komende kostprijsfactoren te worden betrokken, waarbij de gedachten uiteraard ook uitgaan naar de grond. Dat het hierbij wellicht noodzakelijk zal zijn, de beïnvloeding van de grondprijs te onttrekken aan het locaal bestuur komt niet in strijd met de hierboven ontwikkelde gedachtengang. Bij een op langere termijn te ontwikkelen beleid kan voorts ook de kostprijsfactor arbeid niet buiten beschouwing blijven.

De nu aan het woord zijnde leden vervolgden hun betoog door erop te wijzen dat reeds thans de opzet van een in te stellen Algemeen Verkeersfonds ervan uitgaat dat de deelnemers aan het verkeer de lasten voor de verkeersvoorzieningen opbrengen. Zo gaat ook onze milieuwetgeving-in-opbouw uit van de stelling „de vervuiler betaalt". Hiermede wordt een toerekening bereikt. In deze optiek past eventueel ook een heffing op de kapitaalsinvesteringen, indien de toerekening van maatschappelijke kosten daartoe zou leiden. Deze leden ontveinsden zich echter niet, dat een dergelijk verfijnd systeem van kostentoerekening slechts verre verwantschap vertoont met de thans voorgestelde heffing. Zij herinnerden eraan, dat zij bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken voor 1972 erop hadden aangedrongen, dat met de studie voor een dergelijk systeem zou worden aangevangen. Een selectieve investeringsheffing zou hoogstens voor een overgangstijd kunnen gelden. Deze leden vroegen zich dan ook af, waarom in het wetsontwerp niet de tijdelijkheid gesuggereerd door de SER is opgenomen, zij het dat deze leden een termijn van 2 jaar te kort achten en de voorkeur zouden geven aan het systeem dat met betrekking tot de bezettingsmaatregelen ook heeft gegolden waarbij jaarlijks de geldigheidstermijn bij wet diende te worden verlengd.

Bij de door hen bepleite studie omtrent een integrale toerekening van maatschappelijke kosten ware wellicht profijt te genieten van de ervaringen met de maatregelen van het Department of the Environment in het Verenigd Koninkrijk. Kunnen de bewindslieden de Kamer hieromtrent inlichten?

Mede met het oog op wat de Regering in de nota Haagse agglomeratie **(12 043)** betoogt, beschouwden verscheidene leden de selectieve investeringsheffing als een maatregel voortvloeiend uit een nieuwe nota „Westen des Lands", die in werkelijkheid evenwel niet ter tafel ligt. Op haar beurt zou zulk een nota „Westen des Lands" alleen in samenhang met een nationale nota „regionaal beleid" geschreven kunnen worden. Deze benadering in een groter verband is mede gebaseerd op de uitgangspunten voor een geïntegreerde beleidsvisie op langere termijn, die de ministers op blz. 3 van de nota „Noorden des Lands" in het vooruitzicht hebben gesteld. Kunnen de ministers mededeling doen omtrent de stand van de werkzaamheden die hierop betrekking hebben? Welke ministeries zijn daarbij betrokken? Welke mate van regionale defferentiatie wordt daarbij aangehouden? Zal de toekomstige nota alleen vier gebiedsdelen behandelen of provincies of landstreken, zoals bijvoorbeeld de kop van Noord-Holland, het rivierengebied, Oost-Groningen, West-Friesland, Twente-Achterhoek, etc.?

Sinds de tweede wereldoorlog zijn bevolking en spreiding van werkgelegenheid als doelstellingen voor regionaal beleid gehanteerd. Met uitzondering van de laatste jaren van deze periode was maximalisering van de economische groei een doelstelling die ternauwernood ter diskussie werd gesteld. Voor het regionale beleid betekende dit dat vooral spreiding van de nagestreefde groei relevant was. Bezinning op doelstellingen die zonder onderbreking een kwart eeuw leidraad voor beleid zijn geweest, kwam de nu aan het woord zijnde leden zinnig voor, zulks te meer nu in het huidig tijdsbestek op zijn minst het tempo van de groei van de materiële produktie een onderwerp van intensieve maatschappelijke diskussie is. In het jaar 1972 is gebleken, dat een verhoogde materiële productie kon worden bereikt zonder dat daardoor de werkgelegenheid werd verruimd. Was hier sprake van een éénmalig verschijnsel of van een zich voortzettende tendens? Wanneer stabilisering van materiële productie zou optreden in combinatie met verhoogde doelmatigheid van deze productie, dan zal een vermindering van het aantal arbeidsplaatsen het gevolg zijn. Deze gang van zaken dient van invloed te zijn op het beleid van overheid en bedrijfsleven. De vraag kan gesteld worden of de voortgaande verschuiving naar de dienstensector automatisch zal plaatsvinden of dat een sturend beleid nodig is. Ook kan de vraag gesteld worden of niet een uitbreiding zal plaatsvinden van de aard van bezigheden die tot deze sector gerekend wordt. In hoeverre mag verwacht worden dat in bepaalde beroepssectoren – te denken valt aan middelbaar-economische of -administratieve beroepen – eerder sprake zal zijn van regionale spreiding van werkloosheid en van omscholingsproblematiek dan van afzwakking van een gespannen arbeidsmarkt op de ene plaats ten behoeve van werkgelegenheid op een andere plaats? Kunnen de ministers prognoses geven omtrent beschikbare adbeidsplaatsen en arbeidsaanbod in de

verschillende regio's van ons land, onderverdeeld naar de belangrijkste beroepssectoren?

Bespraken deze leden hiervoor een verandering van opvattingen over de economische groei of facetten daarvan, een ander verschijnsel trok in het kader van de doelstellingen hun aandacht. Het betrof hier de inzichten die bestaan omtrent de bevolkingsaanwas. Mag een stabilisatie van het inwonertal van ons land niet verwacht worden en – zo ja – wanneer? Kunnen de ministers een poging doen de cijfers van blz. 4 van de memorie van toelichting naar de toekomst te extrapoleren en tevens per gebied te differentiëren naar bevolkingsaanwas en bevolkingsmigratie? Kan hierbij ook de differentiatie naar gebied verder worden verdiept?

Komende tot enkele opmerkingen naar aanleiding van het gestelde in de memorie van toelichting en allereerst aanknopend bij blz. 8 daarvan, merkten de aan het woord zijnde leden op dat sinds medio augustus 1971 anderhalf jaar is verlopen waarin vooral op de arbeidsmarkt veel, en helaas vaak, negatieve bewegingen hebben plaatsgevonden. Achten de ministers het niet wenselijk om het stimuleringsbeleid te herzien en ook aandacht te schenken aan die gebieden die niet rondom het Westen liggen en bovendien in een nadelige positie verkeren als gevolg van regionale politiek van buurlanden langs de *gehele* Oost- en Zuidgrens van ons land?

Deze leden lazen in de vierde alinea van par. 11 van de memorie van toelichting een zeker pessimisme maar ook een zekere berusting. Zij stelden de vraag welke „middelen waarover wij thans niet beschikken" de ministers wenselijk achtten om tot werkelijk doeltreffender oplossingen te geraken? Kunnen de ministers uiteenzetten op welke gebieden zij verdere studie van de materie wenselijk achten en welke stappen in die richting reeds ondernomen zijn?

Verschillende leden hadden bij herhaling doen blijken van mening te zijn dat de invloed van de rijksoverheid op het economisch gebeuren in Nederland, zowel conjunctureel als structureel, onvoldoende is. Daarom stonden zij positief tegenover een poging van de regering om zichzelf een nieuw instrument te verschaffen waarmee de economische structuur en de arbeidsmarkt kan worden gestuurd. Tegen de feitelijke vorm van dat instrument, zoals neergelegd in het wetsontwerp bestond bij hen echter een groot aantal bedenkingen. Geest en strekking hadden hun instemming maar de uitwerking noemden zij zwak onderbouwd. Deze liet bij hen zoveel vragen open, dat zij vreesden dat de wet in zijn huidige vorm in het geheel niet aan zijn doel zou beantwoorden.

Het wetsontwerp lijkt verschillende doeleinden tegelijkertijd te willen nastreven. Uit de considerans blijkt dat het in de eerste plaats gaat om congestiebestrijding in het Westen van het land en in de tweede plaats om het overhevelen van voorgenomen investeringen in het Westen naar op economisch gebied achtergebleven landsdelen (spreidingsbeleid). Een ander doel lijkt echter het verkrijgen van inkomsten ten behoeve van de algemene middelen, terwijl artikel 5, lid 2 de mogelijkheid opent om een zekere mate van conjunctuurpolitiek te bedrijven. De aan het woord zijnde leden konden niet duidelijk bepalen welke doelstellingen de regering met de voorgestelde regeling precies denkt te verwezenlijken en in hoeverre een aantal ermee samenhangende gevolgen of eruit voortvloeiende consequenties eveneens deel uitmaakt van het pakket doelstellingen, dan wel slechts op de koop toe wordt genomen. Wat is de samenhang tussen beide elementen van de considerans? Indien door het in werking treden van de wet de totale groeivoet van de Nederlandse economie achteruit zou gaan, is het dan een gewenst of een ongewenst effect? Dezelfde vraag kan men stellen voor het geval de wet leidt tot vervanging in het Westen van kapitaal door arbeid, voor het geval een verschuiving optreedt van grotere naar kleinere bedrijven, voor het geval van een vlucht van zeer grote bedrijven naar het buitenland. Een nadere uiteenzetting over de al of niet gewenstheid of aanvaardbaarheid van deze ontwikkelingen is noodzakelijk.

Via het heffingspercentage worden de investeringen beïnvloed, zodat variatie ervan de mogelijkheid geeft tot een zekere conjuncturele sturing. In hoeverre – zo vroegen de nu aan het woord zijnde leden – is de mogelijke werking van de bouwsomheffing als conjunctuurpolitiek instrument geanalyseerd? Of is de regering van oordeel dat – omdat keuze van vestigingsplaats en van omvang van investeringen worden gedaan voor een termijn die veel langer is dan de duur van een conjunctuurperiode – hantering van de heffing als conjunctuurpolitiek instrument ongewenst is?

Hun voorlopig oordeel over het wetsontwerp samenvattend merkten deze leden op dat het inderdaad gewenst is een einde te maken aan de historisch gegroeide mogelijkheid van (o.a.) ondernemers, om een deel van de productiekosten van hun bedrijf zonder vergoeding af te wentelen op de gemeenschap, wat o.a. tot gevolg heeft dat de prijsverhouding tussen produkten en produktiefactoren en tussen produktiemiddelen onderling wordt scheefgetrokken, zodat een optimale allocatie van produktiefactoren via de markt niet kan worden bereikt. Een niet of nauwelijks naar bedrijfstak of regio gedifferentieerde heffing, die dan ook nog in de algemene middelen vloeit, lijkt voor een dergelijke ingreep echter nauwelijks het geschikte instrument. Indien de voorgestelde heffing op bouwsom en installaties wordt ingevoerd zonder nadere studie van de gevolgen, dan moet worden gevreesd dat dit het voortijdig einde gaat betekenen van een structuurpolitiek instrument dat, mits goed voorbereid, de centrale overheid een werkelijke mogelijkheid tot regulering had kunnen geven. De aan het woord zijnde leden zouden dit betreuren omdat ook zij de redenen onderkenden die de Regering tot dit wetsontwerp hebben genoopt en omdat zij – zoals reeds eerder gezegd – achter de bedoeling konden staan.

Indien de regering vasthoudt aan het invoeren van een heffingenstelsel, dan stelden deze leden voor er een bestemmingsheffing van te maken. Met de opbrengst hiervan kunnen de gevolgen van congestie en milieuverontreiniging direct worden bestreden. Bovendien zouden deze leden de heffing dan willen zien uitgebreid tot alle produktiefactoren, om onderlinge substitutie niet te bevorderen zolang het inzicht daarin gering is, en ook omdat zulks rechtvaardiger is.

Ondanks alle in de loop der jaren ondernomen pogingen en getroffen maatregelen is er in ons land – zo vingen verschillende andere leden hun betoog aan – op dit moment nog geen sprake van een evenwichtige spreiding van bevolking en werkgelegenheid. Het beeld wordt nog steeds bepaald door een vrijwel voortdurende overspanning op de arbeidsmarkt in het westen en een chronische werkloosheid in de regio's. Ook is de leefbaarheid van het westen, ondanks de pogingen hiertoe aangewend, niet merkbaar verbeterd. Duizenden buitenlandse werknemers moeten de open plaatsen in het bedrijfsleven in het westen innemen terwijl verder sprake is van een aanzienlijke pendel. Pendel treedt ook op in de grensstreken zij het dat vanuit deze gebieden de mensen werk zoeken in de ons omringende landen. Iedere economische inzinking, hoe de omvang hiervan ook moge zijn, leidt weer tot het nemen van „noodmaatregelen" zoals het opstellen van werkgelegenheidsprogramma's. Hoe belangrijk deze maatregelen ook zijn voor de betrokken gebieden, zij leiden nimmer tot een werkelijke oplossing van de problemen.

Inmiddels zijn nota's verschenen die betrekking hebben op de situatie in het noorden en Zuid-Limburg. De politieke ontwikkeling van de laatste tijd heeft meegebracht dat deze nota's nog niet in behandeling zijn genomen. Ook andere, reeds op stapel staande, plannen zullen voorlopig nog wel even op zich laten wachten. Juist omdat nog steeds gesproken kan worden

van een onaanvaardbare onevenwichtigheid, juichten de nu aan het woord gekomen leden het toe dat nu een wetsontwerp in behandeling is dat mede op grond hiervan is ingediend. Dat de centrale overheid bij het streven naar een meer evenwichtige situatie zelf een actieve rol dient te spelen, was naar de mening van deze leden een vanzelfsprekende zaak. Zo zal deze overheid ook binnen niet al te lange tijd moeten komen tot een verantwoord spreidingsbeleid van haar eigen diensten en bedrijven. De structuuronderzoeken in de diverse regio's dienen te worden afgerond, terwijl een dergelijk onderzoek ook in andere regio's dient plaats te vinden. Bundeling van krachten uit het bedrijfsleven en lagere overheidsorganen is hiervoor een strikte voorwaarde, wil men ten minste deze onderzoeken binnen een aanvaardbare tijd afronden.

Genoemde leden waren zich er van bewust dat bij het voeren van een wezenlijk regionaal beleid wel eens afgeweken zal moeten worden van het tot nu toe geldende principe dat de overheid geen dwingende voorschriften mag geven. Evenwichtige spreiding van bevolking en werkgelegenheid was echter in hun ogen een oogmerk van dermate grote importantie dat afwijking van dit principe, mits binnen aanvaardbare grenzen, acceptabel is. Het soms geringe effect van maatregelen zoals stimuleringsmaatregelen, getroffen in het recente verleden heeft bewezen dat op basis van vrijwilligheid niet het gewenst doel bereikt wordt.

De aan het woord zijnde leden hadden veel waardering voor de snelle werkwijze van de SER die kans heeft gezien om op een korte termijn een interim advies uit te brengen. Er bestond bij deze leden begrip voor het feit dat een allesomvattend en uitgewerkt advies over een zo moeilijke materie niet te realiseren valt op zeer korte termijn. Wel hoopten zij dat de verdere afronding binnen afzienbare tijd gerealiseerd kan worden. Niet alleen de SER ontmoet trouwens problemen bij het streven een gefundeerd advies uit te brengen. Ook in de memorie van toelichting behorende bij het wetsontwerp zijn op een aantal plaatsen twijfels terug te vinden. Op blz. 8 (rechterkolom) wordt gesproken over uitwijking naar het buitenland en op dezelfde pagina zijn termen te vinden als „neergang", „ondergang" en „schade van onze nationale economie". Op blz. 10 (rechterkolom) acht de regering „verdere studies" onvermijdelijk. Deze terminologie toont wel aan dat ook bij de bewindslieden nog de nodige twijfels aanwezig zijn. Het was de leden die dat opmerkten niet geheel duidelijk welke betekenis moet worden toegekend aan de opmerking in de memorie van toelichting op blz. 8 (linkerkolom), dat de overheid de gewenste verandering niet kan forceren. Juist door de keuze van de bewindslieden voor een heffingensysteem als neergelegd in het wetsontwerp is immers – zo meenden deze leden – het forceren in feite geïntroduceerd. Zij zouden het op prijs stellen indien dit punt nader kon worden uitgewerkt.

De globale heffing wordt op blz. 12 (linkerkolom) van de memorie van toelichting verdedigd met de opmerking dat een individuele beoordeling veel tijd en veel gekwalificeerde arbeid zou vergen. Naar de mening van de aan het woord zijnde leden zou het echter mogelijk zijn om met een korte studie na te gaan of een wat meer genuanceerd systeem van heffingen mogelijk is. Het vinden van een antwoord op de vraag of er verantwoorde maatstaven dan wel meetbaarheden aanwezig zijn behoeft toch niet zo veel tijd te vergen. De vrees bestaat – zo merkten deze leden op – dat door het gekozen systeem van globale heffingen ook van milieuverbeterende maatregelen zal worden afgezien. Een echt selectief investeringsbeleid zou naar de mening van deze leden toch op zijn minst moeten werken met de volgende criteria: *a.* bijdrage aan de werkgelegenheid, *b.* bijdrage aan de lokale verzorgingstaken, *c.* het ruimtelijke beslag, *d.* het milieubeslag.

Verschillende weer andere leden achtten het opmerkelijk, dat de ministers in de memorie van toelichting beginnen met het plaatsen van de voorgenomen regeling tegen de achtergrond van het gedurende enige tientallen jaren gevoerde regionale beleid. Ondanks enige van tevredenheid getuigende zinsneden maakt deze wijze van stellen wel duidelijk, dat de effecten van dit beleid tot nu toe, ondanks de vele daaromtrent door voorgangers van de ministers gedane beloften, onvoldoende zijn. De verwijzing naar de situatie in het noorden en in Zuid-Limburg is wat dat betreft duidelijk genoeg. De Ministers vermelden hier het tot nu toe geldende uitgangspunt van de Regering, de keuzevrijheid van de ondernemer, om daar dan de nu te volgen nieuwe beleidslijn tegenover te stellen. De nu aan het woord gekomen leden wilden nog eens herinneren aan het door hen steeds gestelde alternatief tegenover de keus: vrije vestiging of vergunningensysteem. Zij hadden bepleit het handhaven van de (staats-)mijnen in Zuid-Limburg en de oprichting van overheidsbedrijven in te steunen regio's. Het is niet onwaarschijnlijk – aldus deze leden – dat de Regering op die manier andere ontwikkelingen in de hand zou hebben gewerkt en dat de moeilijke discussie over het nu voorgestelde systeem van vergunningen/heffingen overbodig was geworden.

Het was ook deze leden opgevallen dat de in paragraaf 5 van de memorie van toelichting genoemde argumenten voor een beleid gericht tegen de concentratie van wel heel uiteenlopende aard zijn. Zo noemen de Ministers de bevolkings-opeenhoping. Dit kwam deze leden een argument voor van slechts betrekkelijke waarde. In de eerste plaats nemen immers de grote steden van het westen – die internationaal gezien toch al zo groot niet zijn – in bevolkingsaantal af door uitbreiding van kleinere gemeenten in de vaak wijde omtrek. Deze ontwikkeling levert geen grote problemen op behalve dan dat hele reeksen voorzieningen in de steden toch noodzakelijk zijn en dat de kosten per hoofd van de bevolking daardoor onevenredig hoog worden. Milieuproblemen bestaan net zo goed buiten de grote agglomeraties. In het noorden is de problematiek van de Waddenzee ontstaan; in Brabant, Limburg en Drente liggen grote kwesties van vervuiling en aantasting van natuurschoon. Anderzijds hebben de grote bevolkingsconcentraties in tal van opzichten maatschappelijke en culturele vooruitgang met zich meegebracht. Daarom is het spreken over een „verlies aan niet-materiële welvaart" op zijn minst simplistisch. Het is bekend dat het westen op het gebied van onderwijs, van culturele voorzieningen, van ontspanning, in het algemeen juist een voorsprong heeft op overige gebieden van het land. Deze voorsprong hangt samen met de maatschappelijke bewegingen onder de bevolking, die weer niet van het concentratieverschijnsel zijn los te denken.

Van een geheel andere aard is de overweging, die, naar het de aan het woord zijnde leden voorkwam, een zeer belangrijke rol bij de ministeriële voornemens heeft gespeeld, namelijk dat de concentratie van economische bedrijvigheid ook de basis vormt voor een opwaartse druk op de lonen. Deze factor wordt in paragraaf 5 van de memorie van toelichting onder *d* nadrukkelijk genoemd, met verwijzing naar de zogenaamde 400 gulden-acties, terwijl het argument terugkomt in par. 35 en wel als een belangrijke overweging. Overigens meenden deze leden dat de op blz. 7 van de memorie van toelichting weergegeven zienswijze onjuist is. De f 400-actie was gericht tegen de prijsstijgingen op dat ogenblik; ze had een inhaalkarakter en ze kan dus allerminst als voorbeeld van looninflatie worden gekenschetst. Belangrijker dan de onjuistheid van dit voorbeeld is echter de algemene tendens die uit deze argumentatie blijkt, namelijk het streven om de strijdpositie van de arbeiders en andere werknemers in het westen af te zwakken. Een dergelijke afzwakking zal een nadelig effect hebben op het gehele peil van lonen en arbeidsvoorwaarden, overal in het land. De aan het woord zijnde leden wezen deze poging ten stelligste van de hand.

De relatieve waarde van de „overspannen arbeidsmarkt" als argument voor een beleid gericht tegen de werknemers is naar de mening van deze leden de laatste tijd wel gebleken. Op dit ogenblik heerst er immers in belangrijke centra in het westen een aanzienlijke werkloosheid, met name in de bouw. Die

werkloosheid zal door de voorgenomen heffing op bouwactiviteiten zeker omvangrijker worden. De voorgestelde maatregel krijgt daardoor in sterke mate het karakter van een poging om bij reeds bestaande werkloosheid de werkgelegenheid nog verder terug te dringen. Dit aspect zal in belangrijke mate de visie van deze leden op het wetsontwerp bepalen.

Alhoewel enige leden niet bij voorbaat afwijzend stonden tegenover een afremming van investeringen in het westen van het land omdat zij het daarmee beoogde doel, te weten spreiding van de werkgelegenheid, bevordering van het leefmilieu en bestrijding van congestieverschijnselen, ook onderschreven, hadden zij ernstig bezwaar tegen de in het wetsontwerp voorgestelde beleidsmaatregelen. Vooral het globale karakter van het heffingenstelsel, dat naar hun mening te weinig selectief is, zowel ten aanzien van de gebiedskeuze als ten aanzien van het globale onderscheid tussen de economische aktiviteiten, en het feit dat een gedegen afweging van de nadelige neveneffecten voor de economische structuur in de randstad en voor de nationale economie niet heeft plaatsgevonden, riep bij hen ernstige bezwaren op.

Enkele leden gaven er de voorkeur aan hun reacties op dit wetsontwerp te doen weergeven in de volgende onderdelen van dit verslag.

De keuze tussen heffingen en vergunningen

Zeer vele leden merkten op dat de bewindslieden de randstedelijke investeringen willen regelen met behulp van een heffingenstelsel, waar nuttig en nodig aangevuld met een vergunningenbeleid. Ten principale konden zij het met die keuze wel eens zijn. Ook zij gaven in het algemeen de voorkeur aan globaal werkende maatregelen, die het kader aangeven waarbinnen de onderneming zelfstandig – zij het geconditioneerd – haar beslissingen kan nemen. Ook woog bij hen het argument zwaar dat een over-all-vergunningenstelsel veel bureaucratie met zich zou brengen en dus ook hoge uitvoeringskosten, terwijl het ook grote verantwoordelijkheid legt bij de vergunningafgevende overheid.

Het was talrijke leden opgevallen, dat het systeem van heffingen tot in nadere details in het wetsontwerp wordt geregeld, terwijl wat betreft het systeem van vergunningen volstaan wordt met het openen van een mogelijkheid. Is de oorzaak hiervan, dat de gedachten van de bewindslieden over het karakter van een vergunningenbeleid zich nog in statu nascendi bevinden?

Het was deze leden voorts opgevallen dat de belangrijkste argumentatie voor het leggen van een accent op het heffingensysteem gevonden wordt in de administratieve rompslomp, die aan een vergunningensysteem inherent zou zijn. Wanneer echter bij een vergunningensysteem een rijksgoedkeuring automatisch wordt verstrekt tenzij het project niet aan van tevoren geformuleerde regionale, milieuhygiënische of andere criteria voldoet, zou zulk een administratieve rompslomp naar het oordeel van deze leden best kunnen meevallen.

Als nadelen van een accent op heffingen gelden de overwegingen dat de heffingen een ongunstige invloed hebben op de machtsverdeling – namelijk ten gunste van zeer grote bedrijven, die gemakkelijk de heffingen kunnen betalen – en de overweging dat de heffingen kunnen worden afgewenteld, hetgeen niet alleen leidt tot prijsverhoging en voortzetting van de kosteninflatie maar ook het instrument tot het bereiken van sommige doeleinden ineffectief kan maken. Het had de aan het woord zijnde leden bevreemd dat deze nadelen op geen enkele wijze in de overwegingen van de bewindslieden een rol blijken te hebben gespeeld. Gaarne vernamen zij alsnog het oordeel van de bewindslieden hierover.

In dit verband zouden deze leden ook gaarne vernemen wanneer precies het ontwerp van wet tot wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening kan worden verwacht waarin de rechtstreekse aanwijzingsbevoegdheid van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening wat betreft de inhoud van reeds vigerende structuur- en bestemmingsplannen wordt tot stand gebracht. Zij herinnerden eraan dat de laatste aankondiging van de indiening van zulk een wetsontwerp geschiedde op 10 oktober j.l. – namelijk op blz. 9 rechterkolom van de Memorie van Toelichting bij dit wetsontwerp – dat wil zeggen na de aankondiging van de ontbinding van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het demissionnaire karakter van het huidige kabinet hoeft dus kennelijk naar het oordeel van de bewindslieden zulk een indiening niet in de weg te staan.

Eerder in dit verslag hadden vele andere leden opgemerkt, dat de overheid niet op de stoel van de ondernemer moet gaan zitten. Het is duidelijk, dat zij daarom afwijzend staan tegenover een vergunningenstelsel, dat iedere investering van belang bindt aan het oordeel van de overheid. Zij achtten hier veeleer plaats voor een goede wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening, waarbij de regionale overheid – het meest bekend met de omstandigheden ter plaatse – de voorwaarden kan vaststellen. Uit deze gezichtshoek achtten zij de vraagstelling inzake uitvoering van de vergunningsregeling door Rijnmond – waarop overigens veel verder in dit verslag uitgebreid wordt teruggekomen – begrijpelijk, zij het, dat zij dan naast de mogelijkheid van beroep op de Kroon een mogelijkheid tot vernietiging voor de rijksoverheid nodig zouden achten. Gaarne vernamen zij ook hieromtrent het oordeel van de bewindslieden.

In hoeverre – zo vroegen verscheidene leden – wordt de nadruk die de ministers leggen op het heffingenstelsel ingegeven door overwegingen van principiële aard? Bij het heffingenstelsel is de uiteindelijke beslissing in handen van de ondernemers, terwijl bij het vergunningenstelsel de uiteindelijke beslissing in handen van de overheid ligt. Zijn er geen wegen te vinden bij de toepassing van een vergunningenstelsel waardoor de hoeveelheid arbeid aanzienlijk wordt verminderd? De SER geeft er een aan. Misschien zijn nog andere alternatieven te ontwikkelen.

Achten de ministers – zo vroegen dezelfde leden, vooruitlopend op volgende delen van dit verslag – de bezwaren tegen het door hen voorgestelde heffingenstelsel niet zo groot dat ófwel een aanzienlijk meer gedifferentieerd tarief met gedifferentieerde heffingsgrondslag zou moeten voorgesteld ófwel veel meer de nadruk zou moeten worden gelegd op het vergunningenstelsel? Deze leden hadden zelf de neiging veel meer dan de bewindslieden de nadruk te leggen op een vergunningenstelsel, zij het dat zij oog hadden voor de mogelijkheid om met een meer gedifferentieerd heffingenstelsel de maatschappelijke kosten beter tot uitdrukking te brengen.

Verschillende leden informeerden of de Regering niet van mening is dat een vergunningenstelsel veel meer mogelijkheden biedt tot selectief beleid, zowel geografisch als bedrijfstaksgewijs. Het moge zo zijn dat de beoordelingsprocedure ingewikkeld is, daar staat als groot voordeel tegenover dat per vestiging of uitbreiding met redelijke nauwkeurigheid kan worden bepaald of congestie er door wordt bevorderd of tegengegaan, of water-, lucht-, bodem- en stilteverontreiniging er door wordt vermeerderd of verminderd, of de arbeidsmarkt er gunstig of ongunstig door wordt beïnvloed, of bij weigering van een vergunning de kans op vestiging of uitbreiding in een economisch zwak deel van het land groot of klein is.

Volgens de bewindslieden (memorie van toelichting, par. 17) zal het vermoedelijk grote moeite kosten een vergunningenstelsel op zulk een wijze te laten functioneren dat heffingen niet nodig zijn. Betekent het gebruik van het woord „vermoedelijk" dat de mogelijkheid van een sterker accent op het vergunningenstelsel in haar consequenties nog niet volledig is doordacht? Enkele leden hier aan het woord vroegen ook om nadere gegevens omtrent de extra belasting van het overheidsapparaat als gevolg van een grotere nadruk op het vergunningenstelsel. Aangezien er volgens deze leden aan het systeem van

een globale heffing van 40 pct. ernstige nadelen kleven in verband met de werkgelegenheid, gaven deze leden voorlopig de voorkeur aan een vergunningenstelsel.

DE SELECTIEVE INVESTERINGSHEFFING

Het economisch effect van de heffing

Zeer vele leden waar zich enige leden bij aansloten ervoeren het als pijnlijk gemis dat zo weinig kwantitatieve gegevens in de memorie van toelichting zijn opgenomen ten aanzien van de te verwachten gevolgen. Kan hierover nog informatie worden gegeven? Onder meer valt hier te denken aan de berekeningen die het C.P.B. blijkens paragraaf 31 van de memorie van toelichting heeft uitgevoerd. Is overigens – zo vroegen zij – de indruk juist dat in de berekeningen van het C.P.B., het „lek" naar het omringende buitenland op nul gesteld is?

Paragraaf 31 van de memorie van toelichting geeft aan dat het vermoedelijk effect van dit wetsontwerp zal zijn dat de effectieve vraag naar bedrijfsgebouwen in het westen zal teruglopen met 10 à 15 pct. Voor het land als geheel wordt een percentage van 5 pct. genoemd. Wat is het overeenkomstige percentage voor de „schil" van de randstad: de kop van Noord-Holland, Zeeland, Brabant en Gelderland? Op welk percentage moet vermoedelijk worden gerekend bij de zwakke regio's: het noorden, Twente en Zuid-Limburg? Welke invloed zal het wetsontwerp ceteris paribus hebben op het prijspeil? Wat is het effect op de betalingsbalans?

Met ingang van 1 januari 1973 is de omzetbelasting op investeringsgoederen geheel vervallen en het tarief van de vennootschapsbelasting met twee punten verhoogd. Stel dat het onderhavige wetsontwerp eveneens met ingang van 1 januari 1973 van kracht zou zijn geworden en dat – tegen de bedoeling van de wetgever in – de verhoging van de vennootschapsbelasting zou worden doorberekend in de kostprijs. Wat zou dan het gemeenschappelijk effect van deze drie maatregelen zijn op de doorsnee-kostprijs van bedrijven in West-Nederland?

De aan het woord zijnde leden vroegen in dit verband naar een algemene waardering van de zijde der bewindslieden van de ontwikkeling van het vestigingsklimaat in ons land in relatie tot het omringende buitenland. Naast de invloed van het onderhavige wetsontwerp dachten zij daarbij met name ook aan de stijging van het tarief van de vennootschapsbelasting en aan de kosten die voor de ondernemingen voortkomen uit de zich voortdurend verscherpende milieuwetgeving. Hoe zullen, naar de verwachting van de bewindslieden, internationale, c.q. niet nationaal gebonden ondernemingen reageren op de ontwikkeling van het Nederlands industrieel klimaat in vergelijking met het omringende buitenland? Welke zijn de mogelijkheden van internationale harmonisatie ter zake van de voorgestelde investeringsheffing? Welke lering hebben de bewindslieden getrokken uit de ervaringen, die men in de Londen- en Parijsregio met soortgelijke structureelremmende maatregelen heeft opgedaan? Waarom kent Nederland nog steeds geen fiscale faciliteiten voor milieu-investeringen, terwijl andere EEG-landen daar al enige tijd ervaringen mee hebben opgedaan? Hebben de bewindslieden internationaal – in EEG- of Beneluxverband – overleg gevoerd?

Op blz. 9 van de memorie van toelichting schrijven de bewindslieden over een zekere vermindering in het tempo van de economische groei als mogelijk gevolg van het nieuwe beleid. Zij noemen dat „een offer dat – zolang het ten minste binnen redelijke grenzen blijft – gebracht moet worden om de grote nadelen van een steeds verdergaande concentratie in het westen te verminderen". Zeer vele leden gaven als hun mening te kennen dat de voorgestelde heffing voor randstedelijke bedrijven inderdaad bedrijfs-economisch een offer inhoudt. Vele van de ontvangen bezwaarschriften vloeien daaruit begrijpelijkerwijze voort alsook uit de angst voor oneigenlijk gebruik van de heffing. Maar – zo vroegen zij – is er ook sprake van een nationaal-economisch offer? Kan niet gesteld worden dat juist inflatie en congestie fungeren als rem op een wenselijk geacht sociaal-economische groei? Is de investeringsheffing nu juist niet een bestrijdingsmiddel van inflatie en congestie, zodat zij – zeker op lange termijn – juist bijdraagt tot een verantwoord groeitempo?

Talrijke leden herinnerden eraan dat investeringen volgens bekende empirische onderzoekingen in het algemeen rente-inelastisch zijn en dus ook heffinginelastisch. Inderdaad betreffen deze onderzoekingen niet de specifieke investeringen in gebouwen. Zijn er empirische onderzoekingen bekend waaruit blijkt dat deze investeringen wél rente-elastisch zijn en – zo ja – welke onderzoekingen zijn dat en hoe groot is dan de elasticiteit? Verdienen bij geringe elasticiteit vergunnigen of hogere heffingen niet de voorkeur boven de nu voorgestelde heffingen?

Vele andere leden informeerden naar aanleiding van deze laatste vragen of wellicht ervaringen zijn opgedaan op dit punt met de fiscale investeringsaftrek en/of met de omzetbelasting op investeringsgoederen.

Ook deze leden vroegen of de bewindslieden bereid zijn de berekeningen van het C.P.B. inzake het effect van de heffing aan de Kamer over te leggen. In het bijzonder interesseerde deze leden de uitkomst van de toetsing aan het – terecht gestelde – uitgangspunt van de inflatiebestrijding. Hierbij moet de remmende invloed worden afgewogen tegen de prijsverhogende invloed, in de gevallen dat de heffing zal worden doorberekend, hetgeen met name het geval zal zijn bij plaatsgebonden aktiviteiten. Zijn hierover cijfers beschikbaar? Welk effekt zal de heffing hebben op de kostprijscalculatie bij deze plaatsgebonden aktiviteiten?

Ook de bewindslieden – zo merkten de nu aan het woord gekomen leden vervolgens op – houden er rekening mee, dat bedrijven zullen „uitwijken" naar (resp. hun uitbreidingen plegen in) het buitenland. Gesteld is wel, dat onze zeehavenindustrieën een te lage toegevoegde waarde meebrachten. Zijn de bewindslieden van mening, dat de onderhavige regeling eventueel zou kunnen leiden tot een zodanig selectieve werking, dat de bedrijven met hoge toegevoegde waarde in ieder geval behouden blijven voor de nationale economie?

Deze leden zouden het op prijs stellen ingelicht te worden over de werking (en eventueel aangebrachte modificaties) van de overeenkomstige wetten in het buitenland (Parijs, Londen).

Om een effectief toekomstgericht beleid te kunnen voeren ter zake van regionale spreiding van bevolking en werkgelegenheid zal de wetgever naar de mening van verscheidene leden in zijn uitgangspunten rekening moeten houden met kwantitatieve gegevens. Het verzamelen van deze gegevens is vaak een moeilijke en tijdrovende zaak. Kennelijk geldt dit in hoge mate voor het wetsontwerp, aangezien in de memorie van toelichting vrijwel geen toekomstgerichte gegevens vermeld worden, noch met betrekking tot uitgangspunten, noch met betrekking tot effecten van de regeling. Een uitzondering is de schatting van C.P.B. over budgettaire gevolgen. De nu aan het woord zijnde leden waren nochtans van mening, dat voor de hand liggende maatregelen niet moeten worden uitgesteld tot uit studie uitputtende gegevens ter beschikking te zijn gekomen. Wel zijn op een aantal punten meer kwantitatieve gegevens nodig om tot een goed oordeel te kunnen komen.

Deze leden informeerden of niet als gevolg van het voorgestelde heffingenstelsel een verlaging van het aandeel van investeringen in bedrijfsgebouwen in de totale investeringen zal optreden en of daardoor niet het directe werkklimaat van de werknemers nadelig beïnvloed kan worden. Welke invloed verwachten de ministers van de voorgestelde maatregelen op de werkgelegenheid in de bouwnijverheid? Welke maatregelen achten de ministers nodig ter compensatie van nadelige gevolgen? Wat bedoelen de ministers in par. 9 van de memorie van toelichting met „passende expansie van de rechtstreeks op de verzorging van de individuele consument gerichte sector in het Westen"?

De nu aan het woord gekomen leden sloten zich aan bij het verzoek om de berekeningen van het Centraal Plan Bureau

over te leggen. Hierbij interesseerde het hun in het bijzonder te vernemen welke uitgangspunten aan de schattingen ten grondslag zijn gelegd.

Het had verschillende leden verwonderd dat de regering het wetsontwerp heeft ingediend na slechts een zo oppervlakkige indruk van de effecten ervan te hebben als in par. 31 van de memorie van toelichting is beschreven. Het Centraal Planbureau heeft slechts rekening gehouden met het effect van de produktiekosten op de keuze van de vestigingsplaats in het Westen van het land. Daarnaast moet er echter, als gevolg van de gewijzigde prijsverhouding van produktiefactoren, wel een effect zijn op de kapitaalintensiteit van de produktie. Heeft de regering er inzicht in, in hoeverre dit laatste effect het eerste ondersteunt dan wel tegenwerkt? Indien er een nauwe relatie bestaat tussen gebouwen en overige investeringen in een bedrijf, mag worden verwacht dat door de heffing het gebruik van de produktiefactor kapitaal wezenlijk duurder wordt en dat het voordelig wordt op kapitaal te bezuinigen ten gunste van de factor arbeid. Het gevolg is dat weliswaar de produktie in het Westen zich misschien niet verder uitbreidt, maar dat de blijvende produktie arbeidsintensiever wordt en dat dus de congestie blijft bestaan of misschien zelfs erger wordt. Dit effect zal met name in de industrie kunnen optreden.

Voor wat betreft diensten of zeer arbeidsintensieve industrie, is de verhouding tussen gebouwen en arbeidsplaatsen vermoedelijk meer relevant. In dat geval zou de voorgestelde wet misschien succes hebben bij het bestrijden van de congestie, afhankelijk van de kostengevoeligheid in deze sector. Beter inzich hierin is dringend gewenst.

In hoeverre zal vrijstelling van de heffing van de eerste f 250 000 bouwkosten van een project een verschuiving teweegbrengen naar kleinere bedrijven? Welke invloed heeft dit weer op het aantal arbeidsplaatsen, c.q. de congestie? Wat zal de invloed zijn van de bouwsomheffing op de grondprijs van industrieterreinen en in hoeverre zal dit het effect van de maatregel wegnemen?

De leden die deze vragen stelden zouden het op prijs stellen als dit soort variabelen in het model van het CPB zou kunnen worden opgenomen. Hierdoor zou het wetsontwerp op een vastere bodem komen te staan. Kan de regering, ondanks het gestelde in de tweede alinea van pag. 10 van de memorie van toelichting, iets meer mededelen over ervaringen in het buitenland, o.a. in Engeland, met enigermate vergelijkbare regelingen?

De nu aan het woord zijnde leden waren er verheugd over dat de voorgestelde heffing reeds in haar naam de aanduiding „selectief" heeft meegekregen. Het was hun echter nog niet duidelijk of deze karakteristiek buiten de naamgeving meer heeft meegebracht dan enkele zeer grove onderscheidingen. Zij vroegen zich af in hoeverre de selectiviteit ook binnen het Westen meer gestalte kan krijgen, zowel per regio als per bedrijfstak. Van de heffing zijn alleen uitgezonderd – hierover later in dit verslag meer – gebouwen die worden gebruikt door lagere overheden en openbare lichamen en gebouwen ten dienste van land- en tuinbouw. Heeft de regering de betekenis van het wetsontwerp nagegaan voor de verschillende bedrijfstakken, die immers een sterk verschillende problematiek hebben, zowel voor wat betreft rentabiliteit als keuze van vestigingsplaats? Is er iets bekend – zo vroegen deze leden – over het effect van de selectieve heffing op de vraag naar arbeid per beroepsgroep c.q. per scholingsgraad? Vreest de regering niet dat zolang hierin niet meer inzicht bestaat, onverwachte tekorten of overschotten op de arbeidsmarkt kunnen ontstaan?

De ministers verwijzen – zo merkten ook verschillende weer andere leden op – in par. 31 van de memorie van toelichting naar de studies van het CPB met betrekking tot de voorgenomen selectieve investeringsheffing. Globaal voorspelt het CPB een terugloop van de vraag naar bedrijfsgebouwen met 10 à 15 pct. Over het effect hiervan op het totaal van de investeringen in het westen (de inhoud van de bedrijfsgebouwen) en van de werkgelegenheid worden geen cijfers verstrekt. De nu aan het woord gekomen leden konden zich niet voorstellen dat die cijfers er niet zijn – zij het waarschijnlijk met een even grote of grotere onzekerheidsmarge – vooral, gezien de waarde die de minister toekent aan de arbeidsmarkt in verband met de lonen. Kunnen deze cijfers alsnog overgelegd, c.q. opgesteld worden?

Een volgende vraag van deze leden was op welke terreinen van handel en nijverheid naar het oordeel van de ministers nu het effect van de voorgenomen maatregel het duidelijkst zal blijken. Bestaat er de laatste tijd veel animo voor nieuwe vestigingen en uitbreidingen in het westen? Zo ja, waar komt deze animo dan vooral naar voren en vanuit welke bedrijfstakken in het bijzonder? Valt globaal – wellicht op grond van de algemene rendementsposities – aan te geven vanuit welke bedrijfstak men licht, en van waaruit men minder licht tegen de voorgenomen heffing zal aanzien? Is bijvoorbeeld te verwachten, dat de voorgenomen heffing op installaties bij de petrochemische industrie werkelijk prohibitief zal werken? Overigens achtten de aan het woord zijnde leden het bekend, dat juist de chemische en petrochemische industrie een belangrijk aandeel heeft in de milieu-vervuiling. Is overwogen, om vanuit dit gezichtspunt juist hier een extra heffing aan te brengen?

Naar de mening van enige leden brengt de selectieve heffing de noodzakelijke herstructurering van de werkgelegenheid in bepaalde regio's van het westen in gevaar.

Hoe oordelen de bewindslieden vervolgens over de problematiek die door de selectieve heffing wordt opgeroepen bij de toeleveringsbedrijven? De groei en ontwikkeling van deze bedrijven is sterk afhankelijk van de aanwezigheid en groei van andere bedrijven o.a. in de industriële sector. Het verdwijnen van enkele grote bedrijven of het niet verder groeien van deze bedrijven in het westen des lands kan voor de in dit gebied gevestigde toeleveringsbedrijven funest zijn.

In par. 5 van de memorie van toelichting wijzen de bewindslieden er onder *d* op, dat de extreme spanning op de arbeidsmarkt een moeilijk af te remmen proces van inflatoire loonvorming in beweging zet. Daarom zouden de investeringen moeten worden afgeremd. Deze redenering wekte bij enkele leden de indruk, dat het ontwerp in een tijd van hoogconjunctuur werd samengesteld. Zij vroegen of de voorgestelde wet in een tijd van afnemende conjunctuur een schuchtere opleving niet zou kunnen afremmen. Zal trouwens niet ook bij ontspanning van de arbeidsmarkt het inflatoire proces toch autonoom voortgang vinden, behalve uiteraard in het niet waarschijnlijke geval dat de regering een zeer krachtig loon-, prijs- en monetair beleid zou voeren?

Welke algemene beleidslijn denken de bewindslieden te volgen – zo vroegen deze leden vervolgens naar aanleiding van par. 6 van de memorie van toelichting – om te voorkómen dat de verminderde aantrekkelijkheid van Westelijk Nederland aanleiding zal geven, niet voor uitwijking van investeringen naar Oostelijk Nederland, doch naar het buitenland?

Het effect van de heffing in 1973; de bestemming van de opbrengst

Bij vele andere leden riep dit wetsontwerp een groot aantal vragen op waarvan er al enkele eerder in dit verslag genoemd zijn. Zij waren van mening dat dit ontwerp een zeer belangrijke beleidsombuiging meebrengt, zowel op het gebied van het economisch als op dat van het ruimtelijk beleid. Een dergelijke ingrijpende wetgeving verdient grondige overweging. Deze leden hadden dan ook begrip ervoor dat de SER nog slechts een als interim-advies gekenschetste mening heeft gegeven. Zijn er andere dan budgettaire redenen aan te geven waarom de regering het nader advies van de SER niet heeft willen afwachten? Deze leden merkten hierbij op, dat de onderhavige wetgeving naar haar aard structureel is; ook bij structurele wetten kan het moment van invoering echter conjuncturele gevolgen oproepen. Achten de bewindslieden de huidige conjunctuurfase het meest geëigend voor de invoering van een wetgeving als de onderhavige? Zijn zij met name van mening dat anders weer een „investerings-boom" in bepaalde concentratiegebieden dreigt?

In dit verband wilden deze leden aandacht schenken aan de budgettaire kant van de heffing. Uit hun filosofie van kostentoerekening bij congestie-verminderende, resp. inrichtingsuitgaven volgt dat de opbrengst voor het overgrote deel hiervoor moet worden aangewend, al zou een verplaatsingskostenregeling ook als congestie-verminderend eronder kunnen worden gebracht. In elk geval waren deze leden van mening, dat budgettaire overwegingen nooit te dezen de doorslag mogen geven. Zij vroegen zich hierbij af, of juist de zo ontvangen middelen niet in een apart fonds zouden moeten worden gestort. Zij zouden hieromtrent gaarne de mening van de bewindslieden vernemen, eventueel los van het dekkingsplan voor 1973, voor welk jaar een aparte regeling zou kunnen gelden.

Verscheidene leden informeerden hoe de heffing behandeld zal worden voor wat betreft de vennootschapsbelasting en de inkomstenbelasting. Op welke wijze zal zij voor de fiscus mogen worden afgeschreven?

Verschillende leden merkten op dat de aanvankelijk gewenste datum van ingang van de wet samenvalt met die van het wegvallen van de omzetbelasting op investeringsgoederen. De opbrengst van de voorgestelde bouwsomheffing is in omvang daarmee ongeveer gelijk. De indruk wordt daardoor gewekt dat er tevens sprake is van een stuk belastingwetgeving. Deze indruk wordt versterkt doordat de heffing geen bestemmingsheffing is. Kan de regering aangeven met welk bedrag of percentage de waarde van bestaand onroerend goed in het Westen is gestegen door de indiening van het wetsontwerp en hoeveel naar verwachting de verdere stijging zal zijn als de wet van kracht wordt? Is de regering niet van mening dat, gezien de grote voorraad bestaande bedrijfsgebouwen, de invoering van een bouwsomheffing leidt tot een ongewenste, aanzienlijke stijging van belastingvrij inkomen?

Verschillende andere leden vroegen zich eveneens af in hoeverre het gekozen heffingensysteem zal leiden tot een automatische waardevermeerdering van bestaande gebouwen en installaties. Zij waren van mening dat dit nimmer de bedoeling mag zijn en vernamen daarover dan ook gaarne de zienswijze van de bewindslieden.

Op blz. 17 (linkerkolom) van de memorie van toelichting wordt de opbrengst geraamd op f 300 mln. Dezelfde leden als zojuist vroegen zich af in hoeverre de bewindslieden het wetsontwerp mede bezien in het licht van de budgettaire problemen. Kan reeds worden aangegeven wat er met de opbrengst van de heffingen gaat gebeuren? Wordt de opbrengst aangewend ten behoeve van de regio's? In hoeverre blijven de bedragen, die nu ten behoeve van de regio's worden uitgegeven gehandhaafd?

Achten de bewindslieden het niet beter – zo vroegen ook enige en enkele leden – de inkomsten uit de investeringsheffing te storten in een speciaal fonds in plaats van in de algemene middelen? Uit dit fonds zou dan kunnen worden geput ten behoeve van speciale objecten bij het spreidingsbeleid.

De heffingsgrondslag

De bewindslieden hebben gekozen voor een heffingsgrondslag met een eenmalig karakter: investeringen in nieuwe bedrijfsgebouwen en in nieuwe installaties buitenshuis. Zeer vele leden vroegen zich af of zulks geen discriminerende werking heeft ten gunste van projecten, die reeds gevestigd zijn. Ontkomen zo projecten in de randstad, die best naar elders zouden kunnen verhuizen, niet ten onrechte aan de heffing? De leden, hier aan het woord, achtten de voorgestelde heffingsgrondslag bepaald niet optimaal, maar moesten erkennen zelf geen beter alternatief te kunnen bedenken. Zijn de bewindslieden bereid de pro's en contra's van een heffing op grondbeslag alsmede op energie uitvoeriger en exacter dan in de memorie van toelichting is gebeurd, in de memorie van antwoord uit de doeken te doen? Voor wat energie betreft dachten deze leden aan de heffingsmethodiek zoals uiteengezet in het wetsontwerp financiering snelle natriumgekoelde kweekreactor (stuk **12 056**).

Deze leden hadden er met instemming van kennis genomen dat de SER nader onderzoek zal verrichten op het punt van de heffingsgrondslag. Wanneer verwachten de bewindslieden het resultaat van die studie, ten aanzien waarvan ook zij blijkens de memorie van toelichting bepaalde verwachtingen koesteren? Zijn zij bereid te zijner tijd opnieuw het vraagstuk der heffingsgrondslag te bezien en erover in discussie te treden met het parlement?

In de paragrafen 2 en 3 van het wetsontwerp worden nieuwe gebouwen en open lucht-installaties als grondslagen voor het heffingen – c.q. vergunningenbeleid aangemerkt. Talrijke leden zouden gaarne deze grondslagen vanuit de expliciet of impliciet aan het wetsontwerp ten grondslag liggende beleidsdoeleinden toegelicht willen zien. Het was hun b.v. niet duidelijk hoe een heffing op horecabedrijven of dagbladondernemingen logisch uit de doelstellingen voortvloeit.

Met betrekking tot de heffingsgrondslag hebben de bewindslieden zich ten eerste beperkt tot nieuwe projecten. Dit is rationeel waar het erom gaat de totale bestedingen in het algemeen en daarbij de totale particuliere investeringen in het bijzonder te beheersen. De reeds bestaande economische activiteiten zijn echter voor de negatieve externe effecten in het Westen des lands evenzeer verantwoordelijk als de nieuwe; bestaande bedrijven belemmeren een optimale spreiding van werkgelegenheid over het gehele land evenzeer als nieuwe. Het lijkt vanuit de eerste drie door deze leden eerder in dit verslag genoemde beleidsdoelstellingen irrationeel en derhalve discriminatoir om het selectieve beleid te beperken tot nieuwe projecten i.c. tot nieuwe bedrijven of tot nieuwe uitbreidingen. Juist wanneer activiteiten blijvend economisch aan de Randstad gebonden zijn veroorzaken zij daar negatieve externe effecten; door middel van heffingen kunnen deze effecten dan worden gecompenseerd. Ook de in de desbetreffende wetten mogelijk gemaakte milieu-heffingen zijn niet beperkt tot nieuwe projecten, doch belasten evenzeer de reeds bestaande installaties. Waarom is de analogie met die wetten niet consequent aangehouden? Veroorzaakt dit, meer in het algemeen, niet ook een concurrentievervalsing ten laste van nieuwe vestigingen c.q. nieuwe investeringen waardoor o.a. technologische vernieuwing wordt afgeremd?

De keuze van gebouwen als heffingengrondslag, c.q. als grondslag voor een selectief vergunningenbeleid, achtten de aan het woord zijnde leden op zichzelf rationeel. In gebouwen staan immers niet alleen kapitaalinstallaties, doch werken ook mensen die bij voorbeeld verkeerscongestie veroorzaken. In dit verband rijst de vraag of het niet mogelijk is de vloeroppervlakte, die voor machines wordt benut, in een gebouw te onderscheiden van de vloeroppervlakte, die vrijwel uitsluitend voor arbeid wordt benut en uitsluitend de laatste oppervlakte als heffingsgrondslag te gebruiken.

De vraag rijst voorts of de invoering van een „bouwsomheffing" urgent is op een moment dat er ook in West-Nederland in de burgerlijke en utiliteits-sector werkloosheid heerst. Zijn de bewindslieden van mening dat in het Westen des lands een deel van de arbeidscapaciteit in de burgerlijke en utiliteits-sector structureel overtollig is? Zo ja, hoe rijmen zij die mening met de toenemende verkrotting van de grote steden? Welke maatregelen stellen zij dan voor tot omscholing en weder-te-werkstelling van „overtollige" bouwvakkers? Zo nee, zal dan de arbeidsmarkt in de burgerlijke en utiliteits-sector door een ambitieuze rehabilitatie van oude wijken spoedig opnieuw gespannen worden, zodat een „bouwsomheffing" urgent is?

De aan het woord zijnde leden konden het investeren in open lucht-installaties als heffingsgrondslag niet onmiddellijk in oorzakelijk verband brengen met alle vijf door hen eerder in dit verslag genoemde doelstellingen. Kan de noodzaak van het voeren van een selectief beleid terzake worden toegelicht in het licht van de beleidsdoelstellingen van het wetsontwerp?

Een loonsomheffing waarbij de arbeid als heffingsgrondslag fungeert, wordt door de bewindslieden afgewezen. Gelden hun argumenten met dezelfde kracht tegen arbeid als grondslag voor een selectief vergunningenbeleid?

De aan het woord zijnde leden vroegen de bewindslieden voorts waarom niet de grond *als vestigingsplaats* (dus niet de grond*eigendom*) als voornaamste heffingsgrondslag c.q.

beleidsgrondslag is gekozen. Ook de S.E.R. heeft in zijn brief d.d. 27 juni 1972 een heffing op grond als mogelijkheid genoemd. Het argument van de bewindslieden dat een dergelijke heffing „technisch een verre van eenvoudige zaak zou zijn en ook wel problemen van meer principiële aard zou opwerpen" (memorie van toelichting, blz. 13, linkerkolom) zouden deze leden gaarne uitvoerig toegelicht willen zien. Kunnen de bewindslieden meedelen hoeveel ha. grond in de Randstad thans als industriële vestigingsplaats fungeert en hoeveel ha. daar jaarlijks aan wordt toegevoegd? Kunnen de bewindslieden een proefberekening maken waaruit blijkt hoe hoog het tarief per ha. grond zou moeten zijn indien een gelijke opbrengst als bij het wetsontwerp moet worden verkregen? Zouden de bewindslieden de hoogte van zulk een tarief willen berekenen wanneer hetzij alleen de voor nieuwe vestigingen en uitbreidingen in beslag genomen grond zou worden belast, hetzij ook de voor bestaande vestigingen in beslag genomen grond aan een heffing zou worden onderworpen? Het kwam de leden die om deze gegevens vroegen voor, dat grond in het licht van de beleidsdoelstellingen een zeer rationele heffingsgrondslag is. Het begrip „ruimte", zoals dat gehanteerd wordt bij de ruimtelijke ordening, heeft immers geen verticale dimensie (ruimtevaart) doch slechts een horizontale (afstand, oppervlakte). Ruimtelijke ordening is dus grondpolitiek in brede zin. Dit geldt zowel voor de intra-regionale ruimtelijke ordening (reconstructie van steden; herstel van centrale open ruimten) als voor de inter-regionale ruimtelijke ordening (spreiding van welzijn en werkgelegenheid over verschillende landsdelen). Het zou in dit licht logisch zijn de ruimte te ordenen o.a. door op sommige plaatsen de grond duurder te maken en op andere juist goedkoper. Aangezien grond niet verplaatsbaar is, is dan ook een doeltreffende uitvoeringscontrole mogelijk, hetgeen niet het geval is bij een loonsomheffing of bij een heffing op fiscale bedrijfswinsten.

Verscheidene leden vroegen de ministers nader in te gaan op hun voorkeur voor heffingen op nieuwe projecten mede in het licht van de overwegingen, die zij op blz. 7 van de memorie van toelichting, rechterkolom, eerste alinea, vermelden met betrekking tot maatschappelijke kosten die ook door bestaande bedrijven worden veroorzaakt. Het plaats maken voor welplaatsgebonden activiteiten door verplaatsing van niet-plaatsgebonden activiteiten zal door de keuze voor een heffing uitsluitend op nieuwe projecten niet worden bevorderd.

Zouden de bezwaren tegen een loonsomheffing als onderdeel van een heffingenstelsel niet geringer zijn wanneer men daarbij zou uitgaan van gegevens verstrekt door de werkgever die steekproefsgewijs zouden kunnen worden gecontroleerd?

Welke problemen van meer principiële aard aangaande een eventuele heffing op de toegevoegde waarde worden door de ministers in par. 13 van de memorie van toelichting bedoeld? Zijn deze problemen op zich genomen voor de ministers reden om van deze heffing af te zien? Gelden de bezwaren tegen een heffing op *alle* investeringen in vast actief in dezelfde mate als de fysieke controle steekproefsgewijs zou worden verricht en men verder afgaat op opgaven van de bedrijven zelf onder bedreiging met sancties voor foute opgaven?

De nu aan het woord gekomen leden informeerden tenslotte welke de problemen van principiële aard zijn, die de ministers in par. 20 van de memorie van toelichting verbonden zien aan een heffing op grondbeslag. Zijn die principiële problemen op zichzelf al voldoende reden – los van de praktische bezwaren – om van een dergelijke heffing af te zien?

Ondanks hetgeen daarover in de memorie van toelichting is geschreven was het verschillende leden nog onduidelijk waarom de bouwsomheffing geen bestemmingsheffing is. Zij onderschreven gaarne de bezwaren tegen de hoge bebouwingsdichtheid en concentratie van activiteiten, het verlies aan niet-materiële welvaart en de aantasting van de schaarse natuurgebieden in het Westen, zoals opgesomd in par. 5 van de memorie van toelichting. Zou het niet billijk zijn als de bedrijfseconomische kosten die de grondslag zijn voor de prijs van een produkt, werden vermeerderd met de maatschappelijke kosten die het vervaardigen van dit produkt met zich meebrengt? Ongetwijfeld is het nog erg moeilijk deze maatschappelijke kosten per produkt of per bedrijfstak te berekenen, maar het bestempelen van een heffing tot een bestemmingsheffing zou althans een stap in de richting zijn. Onderschrijft de regering niet dat het in deze gedachtengang billijker zou zijn àlle bedrijfsgebouwen in gebieden waar congestie optreedt, aan een heffing te onderwerpen, waardoor tevens de eerder gesignaleerde toename van belastingvrij inkomen zou worden voorkomen? Heeft de regering overwogen een heffing te leggen ook op bestaande gebouwen die in gebruik worden genomen voor een andere bedrijfsactiviteit, b.v. via een investeringsheffing in de vorm van opcenten op de te realiseren onroerend-goedbelasting? Wil de regering gedetailleerder ingaan – zo vroegen ook de leden nu aan het woord – op haar bezwaren tegen een combinatie van een bouwsom- en een loonheffing en tegen een heffing op uitbreiding en vernieuwing van het machinepark en investering in de bestaande bedrijfsgebouwen?

Ook verschillende weer andere leden informeerden op welke grond wel aan nieuwe bedrijven en bij uitbreidingen een heffing wordt opgelegd en niet aan bestaande bedrijven. Deze leden achtten het duidelijk dat de wetgever zodoende een bepaalde groep bevoordeelt. Moet bij het uitdenken van een systeem van heffingen niet als uitgangspunt gelden dat al diegenen, die „schuldig" zijn aan de door de wetgever niet gewenste toestanden, daar gelijkelijk voor betalen? Is het niet scheef, dat een bedrijf van 100 miljoen vóór september zonder heffing kon worden gebouwd en dat een uitbreiding van 5 miljoen na september zwaar belast wordt?

De genoemde argumenten tegen een loonsomheffing leken deze leden uiterst zwak. Zit het bezwaar tegen een loonsomheffing niet meer in het feit, dat arbeidsintensieve bedrijven zwaar belast zouden worden, terwijl hoog gemechaniseerde en geautomatiseerde bedrijven, die veelal rendabeler zullen zijn, er goedkoper van af komen?

De leden nu aan het woord kwam een heffing op de toegevoegde waarde meer voor de hand liggend voor. Waarom gaat de minister hier niet verder op in? Welke zijn – zo vroegen ook deze leden – de „moeilijke vragen van praktische en misschien ook principiële aard" die volgens de ministers opgeworpen worden?

Enkele leden waren van mening, dat de thans voorgestelde regeling teveel met de „botte bijl" werkt. Zij gaven de voorkeur aan een heffing naar gelang de mate, waarin een investering aanspraken maakt op beschikbaar oppervlak, arbeidspotentieel en milieu. Deze leden vroegen daarom naar een nadere uiteenzetting van de problemen rondom de verschillende overwogen systemen van heffing, zoals loonsomheffing, heffing op de toegevoegde waarde en heffing op grondgebruik. Ook vroegen dezelfde leden wanneer het onderzoek naar systemen van heffing door de commissie van voorbereiding vermoedelijk gereed zal zijn. Kunnen de bewindslieden invloed uitoefenen op de snelheid waarmee dit onderzoek geschiedt?

De regionale grenzen (artikel 2)

Het was zeer vele leden – waarbij talrijke leden zich gaarne aansloten – opgevallen dat ook de gemeenten Alkmaar en Heerhugowaard volgens artikel 2 van het ontwerp binnen het werkingsgebied van het wetsontwerp zullen vallen. Is dit niet in flagrante strijd met het tegelijkertijd te voeren regionaal stimuleringsbeleid? De Tweede Nota voor de Ruimtelijke Ordening in Nederland, het gezaghebbend rapport van de commissie-Roelse en de Nota Volkshuisvesting (stuk **11 784**) laten geen enkele twijfel bestaan over de gewenste positie van Alkmaar in de regionale stimulering.

Opvallend achtten deze leden tevens dat de voorgestelde begrenzing nergens in de memorie van toelichting gemotiveerd wordt. Hebben de bewindslieden wel overleg gevoerd met regionale en locale instanties in de kop van Noord-Holland, zoals de industriecommissie Hollands Noorderkwartier en de stichting Noord-Holland-Noord, met het provinciaal bestuur en met de gemeente Amsterdam?

Het was talrijke leden meer in het algemeen opgevallen dat artikel 2 van het wetsontwerp het land slechts in tweeën verdeelt, namelijk enerzijds de Randstad (Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Holland met uitzondering van de „kop") en anderzijds overig Nederland. Par. 4 van de memorie van toelichting onderscheidt binnen de Randstad nog een bijzondere regio, namelijk het Rijnmondgebied. Deze leden stelden de vraag of het niet voor de hand ligt het regionale patroon verder te nuanceren. Deze vraag is niet alleen relevant bij een vergunningenbeleid doch ook bij een heffingenbeleid, aangezien in het laatste geval de heffingshoogte kan worden gedifferentieerd. Het „open middengebied" in de Randstad-Holland vormt bijvoorbeeld een gebied, waar een groot aantal economische aktiviteiten om planologische redenen even onwelkom kan zijn als het in de Rijnmond volgens de bewindslieden om economische redenen is. Ook in de centra van de grote agglomeraties, waarvan de woonfunctie dient te worden verstrekt, is er meer reden economische aktiviteiten te weren dan aan de randen van deze agglomeraties. Men zou zelfs kunnen stellen dat, wanneer economische activiteiten in de Randstad gewenst zijn, deze relatief het minst bezwaarlijk zijn indien zij aan de randen van grote agglomeraties plaatsvinden. In dat geval worden immers de open gebieden noch de stadcentra daarmee belast. Een dergelijke nuancering is echter het wetsontwerp vreemd en in elk geval niet in het tarief van de heffingen verdisconteerd. Betekent dit dat de bewindslieden elk economische activiteit in de Randstad in beginesel negatief beoordelen? Willen de bewindslieden in dit verband ingaan op de opmerkingen van prof. dr. J. G. Lambooy over de verpaupering van – mede als gevolg van de werkloosheid in – de Randstad?

Enkele Amsterdammers onder de aan het woord zijnde talrijke leden stelden in dit verband de volgende vragen. In vele Amsterdamse bedrijven vinden volgens hem op dit moment ontslagen plaats of staan de werknemers binnenkort ontslagen te wachten. Ook is door het G.A.B. vergunning verleend om korter te werken; dit vindt voornamelijk plaats binnen de metaalsektor. Reeds nu bedraagt de werkloosheid in het rayon Amsterdam 4,2 pct. Welke maatregelen denken de bewindslieden te nemen als vervanging voor deze weggevallen werkgelegenheid door middel van nieuwe vestigingen mogelijk zou zijn en deze door een investeringsheffing bemoeilijkt zou worden? Als zou blijken dat de werkloosheidspercentages in Amsterdam hoger zijn dan in een ander gedeelte van het land waar de investeringsheffing niet geldt, heeft dit dan bepaalde gevolgen voor het investeringsbeleid met betrekking tot Amsterdam?

Voorts rezen bij talrijke leden vragen over de afbakening van het begrip „Randstad". Het nationale spreidingsbeleid wordt niet alleen gefrustreerd door concentratie van activiteiten in de Randstad doch wellicht ook doordat bedrijven en instellingen, die reeds zèlf in de Randstad „external diseconomies" hebben ondervonden, niet uitwijken naar Groningen, Enschede of Limburg maar naar plaatsen die net over de grens van de Randstad zijn gelegen, zoals in Apeldoorn, Arnhem en Den Bosch. Gaarne wilden deze leden van de bewindslieden vernemen of zulke tendenties inderdaad aanwezig zijn en of daaruit niet de conclusie moet worden getrokken dat ook in gebieden buiten de Randstad een gematigd selectief beleid noodzakelijk is. In elk geval dient het neveneffect, dat de bedrijven in de toekomst als gevolg van de heffing gaan uitwijken tot vlak over de Randstadgrens, te worden vermeden.

Concluderend op dit punt zouden deze leden zich een selectief beleid kunnen voorstellen waarbij:

– het hoogste tarief, c.q. het strakste vergunningenbeleid geldt in het „open" middengebied in de Randstad, en in de centra van de grote stedelijke agglomeraties in de Randstad en eventueel in het hele Rijnmondgebied;

– het lagere tarief, c.q. het minder strakke vergunningenbeleid geldt in de randstedelijke agglomeraties (met uitzondering van de centra en eventueel van het Rijnmondgebied) en in een zône langs de Randstad, bijvoorbeeld in de Veluwe. Hoe zijn de opvattingen van de bewindslieden hieromtrent? Is het hier aangegeven gedifferentieerd selectief beleid te verwezenlijken binnen het stelsel uiteengezet in par. 2, onderdeel 19, van de memorie van toelichting?

De Randstad is naar de mening van vele andere leden opgebouwd uit zeer verschillende regio's. De congestieproblematiek ligt rond Amsterdam heel anders dan in het Rijnmondgebied. Regionale differentiatie gekoppeld aan differentiatie naar soort gebouw is derhalve ook in deze regeling – die deze leden overigens, het zij herhaald, ten hoogste als een overgangsregeling zagen – noodzakelijk. In Amsterdam bijv. behoeft de secondaire sector eerder versterking; in Rotterdam eerder de tertiaire. Wat Den Haag betreft, is het de vraag of de gezamenlijke invloed van de selectieve heffing en de spreiding van de Rijksdiensten – zaken, die deze leden overigens los van elkaar wilden bezien – niet een te sterke domper op de activiteiten zal leggen.

De hier bepleite differentiatie kan naar de mening van de aan het woord zijnde leden ook tot een regionaal nultarief leiden. Deze mening zagen zij gaarne bevestigd. Men zou zich dan wel kunnen afvragen, waarom nog een zo scherp getrokken grens door het land nodig is als artikel 2 voorstelt. De buiten de Randstad vallende delen van Nederland zouden bij een algemeen geldend zijn van de wet voor het hele land onder het nultarief kunnen worden gebracht. Bij de huidige opzet zijn trouwens duidelijke grensconflicten te verwachten, met name in het overgangsgebied Utrecht–Gelderland. Hier zou niet in Veenendaal 40 pct. en in Ede 0 pct. het tarief moeten zijn, maar bijv. in beide 15 pct. Ook in andere randgebieden (Noord-Kennemerland, Goeree-Overflakkee, Vijfheerenlanden) en structureel zwakke gebieden als de regio Leiden–Gouda is regionale differentiatie gewenst.

Verscheidene leden informeerden naar de motieven van de ministers om Noord-Kennemerland en Waterland onder de regeling te laten vallen.

Het wetsontwerp kwam naar de mening van verschillende leden in strijd met de Tweede Nota over de Ruimtelijke Ordening, die door de respectieve regeringen is aanvaard als grondslag van het ruimtelijk beleid. In het afremmingsgebied liggen namelijk 17 van de 43 „gebundelde deconcentratiekernen", die o.m. ter ontlasting van de randstad een versterkte groei zouden moeten vertonen. Nu zijn voor verschillende van deze kernen de groeiplannen achterhaald, zodat de wet niet schadelijk of zelfs gunstig zou kunnen zijn. Dit lijkt echter niet het geval voor de door de wet belemmerde uitstraling naar het noorden van de noordvleugel van de randstad en voor kernen als Dordrecht, Gorkum, Spijkenisse, Hellevoet en – in de provincie Utrecht – Nieuwegein/Houten.

In Amsterdam geven de recente werkloosheidscijfers – naar de mening van de nu aan het woord zijnde leden – eerder aanleiding de economische structuur te versterken dan te verzwakken. De bijdrage van de wet aan de „evenwichtige ontwikkeling van de arbeidsmarkt" voor dat „deel van het land" was deze leden niet duidelijk. Bovendien zal verplaatsing van vestigingen met verouderde bedrijfsruimte en apparatuur, in het kader van de zo nodige stadssanering, in de toekomst veelvuldig moeten plaatsvinden.

Kan de regering aangeven wat voor de Haagse agglomeratie de gevolgen zullen zijn van het samenvallen van de selectieve investeringsregeling met de voorgenomen spreiding van rijksdiensten, met name ten aanzien van de verhouding tussen de kantorensector en de industriële bedrijvigheid?

Is de regering niet bevreesd – bij deze vraag sloten zich enige leden aan – voor een vlucht naar vestigingsplaatsen in de zone net buiten het gebied dat door de regeling wordt bestreken, zodat de congestie dan dáár gaat optreden? Zou het daarom niet wenselijk zijn – zo suggereerden ook de leden nu aan het woord – een differentiatie in tarieven toe te passen, in die zin dat de tarieven lager worden naarmate men dichter bij de rand van het gebied is? Is er om dezelfde reden geen aanleiding om het geografische gebied waar heffingen gelden, kleiner te maken dan het gebied waar het vergunningenstelsel van kracht is?

Verschillende weer andere leden wezen erop dat in de laatste jaren veelal naar voren is gebracht dat de industrie in de regio Amsterdam–Zaanstreek, feitelijk tot Alkmaar toe, vaak in sterke mate verouderd zou zijn. Er zijn daarom èn in de omgeving van Amsterdam, èn in de Zaanstreek uitgebreide werken opgezet om plaats te bieden aan nieuwe industrieën, die er zorg voor zouden moeten dragen dat de gesignaleerde achterstand wordt ingelopen. In hoeverre delen de ministers de opvatting dat hier van veroudering sprake is? Welk effect verwachten zij van de te nemen maatregel op de vestiging van nieuwe ondernemingen aldaar of op de uitbreiding van bestaande?

Geeft ook de positie van de werkgelegenheid in en om Den Haag aanleiding om de vestiging van nieuwe bedrijven af te remmen?

Kunnen de bewindslieden inzake bovengenoemde regio's, alsmede inzake de Rijnmond, per jaar gespecificeerde gegevens verstrekken, de laatste vijf jaar omvattend, uit welke gegevens blijkt hoeveel werken van een zodanige omvang dat zij onder de huidige regeling zouden vallen, daar hebben plaatsgevonden?

Ongewijzigde aanneming van het wetsontwerp zal naar de mening van enige leden een remmende invloed uitoefenen op de ontwikkeling van Goeree-Overflakkee, aangezien Goeree-Overflakkee deel uitmaakt van de provincie Zuid-Holland, welke provincie, samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland (behalve de „kop van Noord-Holland") wordt aangemerkt als „het westen". In de memorie van toelichting wordt uiteengezet (blz. 6) dat de bevolkingsdichtheid van het westen vanaf 1950 tot 1971 is opgelopen van 710 tot 890 per km^2, zulks in tegenstelling tot de groei in het zuiden (Noord-Brabant, Limburg en Zeeland) van 255 tot 357 en de groei in het noorden des lands van 149 tot 172. De bewindslieden maken met beduchtheid melding van het gevaar, dat zelfs bij een relatieve daling van de bevolkingsgroep in het westen „de volte in het gebied, die reeds ver boven die van de andere landsdelen en het gemiddelde van Nederland (389) ligt, absoluut gemeten veel sterker zal toenemen dan elders". De bezwaren van die hoge concentratie vormen het centrale argument voor de investeringsheffing. Het is echter teleurstellend te moeten constateren dat Goeree-Overflakkee met zijn bevolkingsdichtheid van 150/km^2, zijn scheefgetrokken bevolkingsstructuur, zijn hoge werkloosheidscijfer en zijn behoefte aan bedrijfsvestigingen het slachtoffer van beschermende maatregelen ten behoeve van andere landsdelen gaat worden. Zulks is alleen het gevolg van de statistische opdeling van dit gebied in de cijfers van de provincie Zuid-Holland, tot welke provincie het gebied staatsrechtelijk behoort. Er zullen na schrille contrasten ontstaan met de aangrenzende provincies Zeeland en Noord-Brabant, voor welke de wet niet geldt en nog sterkere tegenstellingen wanneer bij het, algemeen als urgent aangemerkte, tot ontwikkeling brengen van het Grevelingenmeer, zal blijken dat aan de Zeeuwse zijde geen investeringsheffing verschuldigd is en aan de Zuid-Hollandse zijde wel, voor de ongetwijfeld kostbare bedrijfsgebouwen en installaties, welke daar voor de algemene recreatie en de watersport nodig zijn. De aan het woord zijnde leden pleitten er daarom voor om Goeree-Overflakkee aan de werkingssfeer van het wetsontwerp te onttrekken.

Eenzelfde problematiek doet zich voor met betrekking tot Noord-Kennemerland. Indien dit gebied onder de werkingssfeer van het onderhavige wetsontwerp zou vallen, dan komt dat volstrekt in strijd zijn met de taak, die de regering in het kader van het ruimtelijk beleid o.a. in de Nota Volkshuisvesting (zitting 1971–1972, **11 784**) op pag. 46 e.v. aan Noord-Kennemerland met Alkmaar toewijst. De nota spreekt over „maatregelen op het gebied van de groei van de werkgelegenheid, die genomen moeten worden om de vereiste snelle ontwikkeling van de groeikernen (o.a. Alkmaar) te verzekeren". Van een bezwarende concentratie van activiteiten in Noord-Kennemerland is geen sprake. De industrialisatiegraad van dit gebied is lager dan die van het noorden des lands, Limburg, en Noord-Brabant. Ook de bevolkingsdichtheid van dit gebied is beduidend lager dan die van het westen. De genoemde leden drongen er daarom bij de bewindslieden op aan, ten einde o.a. de vorming van „slaapsteden" en een excessief forensisme te voorkomen, Noord-Kennemerland aan de territoriale werkingssfeer van de selectieve investeringsregeling te onttrekken.

Enkele leden vroegen of het „westen" niet een te ruim gebied is. Zij informeerden waarom voor de hoogte der heffing geen onderscheid wordt gemaakt voor bijvoorbeeld: Goeree en Overflakkee, Den Haag e.o., Alkmaar e.o., Zaanstreek. Op welke gronden menen de bewindslieden dat differentiatie thans nog niet noodzakelijk is, terwijl toch de mogelijkheid wordt opengelaten dit te zijner tijd bij algemene maatregel van bestuur te regelen?

De vrijstellingen (artikel 3, leden 2 t/m 5)

De bewindslieden blijken – aldus zeer vele leden – de differentiatiemogelijkheden die het wetsontwerp ten aanzien van heffingspercentages, gebieden en branches biedt, niet meteen al uitputtend te willen realiseren. Integendeel, zij zijn er heel zuinig mee; terecht, al was het alleen maar uit hoofde van eenvoud van wetgeving. Echter, uit hoofde van rechtvaardigheid en billijkheid, moet toch wel enige differentiatie worden aangebracht. De leden die deze opvatting naar voren brachten dachten hierbij in de eerste plaats aan de plaatsgebondenheid van bedrijven. Het wetsontwerp stelt in artikel 3, lid 2, letter *b*, gebouwen en installaties ten dienste van de bodemcultuur met het oog op plaatsgebondenheid vrij van heffing. Geldt – zo vroegen zij – in principe niet precies hetzelfde voor bijvoorbeeld aan diepzeewater gebonden bedrijven? Voor hen bestaat veelal niet de mogelijkheid in andere regio's een vestigingsplaats te zoeken. Gaan de bewindslieden ervan uit dat ook deze bedrijven hun bijdrage aan congestiebestrijding en spreidingsstimulering dienen te leveren?

Deze leden hadden in de tweede plaats geconstateerd dat artikel 3, lid 3, onderscheid poogt aan te brengen tussen stuwende en verzorgende bedrijven. Zij erkenden dat het in het kader van de wetgeving slechts mogelijk is een arbitraire grens te construeren tussen deze beide categorieën. De vraag rijst echter of het door het wetsontwerp gemaakte onderscheid geen onverwachte gevolgen kan hebben. Het gebouw van een locale of beperkt regionale krant kan bij algemene maatregel van bestuur krachtens artikel 3, lid 3, van heffing bevrijd blijven, terwijl over het gebouw van een uitgebreid-regionale of nationale krant 40 pct. investeringsheffing moet worden betaald! Een zuivelfabriek die consumptiemelk produceert voor particulieren in de eigen en in de omliggende gemeenten zal worden vrijgesteld, maar een zuivelfabriek die industriemelk levert aan het naastliggende verwerkingsbedrijf moet 40 pct. betalen. Dit doet zich ook voor ten aanzien van groente- en fruitveilingen en andere agrarische verwerkingsbedrijven. Hoe moet voorts het wetsontwerp worden toegepast op zogenaamde verzamelingsgebouwen, waarin stuwende en verzorgende bedrijven te zamen gevestigd zijn? Er zijn veel meer merkwaardige voorbeelden te bedenken. Willen de bewindslieden nog eens inventief nadenken over het onderscheid tussen stuwende en verzorgende bedrijven en daarover een gedegen beschouwing opnemen in de memorie van antwoord?

In de derde plaats dachten de aan het woord zijnde leden aan de bij stadsreconstructies betrokken bedrijfsgebouwen. In een schriftelijke vraag (nummer 1418, zitting 1971–1972) heeft de heer Van Lier ervoor gepleit de stadsreconstructieplannen door de investeringsheffing niet duurder te maken en aldus hun uitvoering niet te belemmeren. De bewindsman van Economische Zaken antwoordde daarop dat dit „een ingewikkelde materie" is, maar dat „de Regering bereid is.... ook aandacht te schenken aan het door de vragensteller aan de orde gestelde probleem". Waar kan men nu de vrucht van deze geschonken aandacht terugvinden in het wetsontwerp? Hoe kunnen de bewindslieden straks voorkómen dat gemeenten als Leiden en Amsterdam belemmerd worden in de noodzakelijke uitvoering van reconstructieplannen? Biedt de voorvoorgestelde methodiek voorts gelegenheid om in gebieden

waar individuele bedrijven weliswaar investeren, maar waar van echte expansie niet gesproken kan worden, toch van afremmen in algemene zin af te zien.

In de vierde plaats vernamen deze leden gaarne van de bewindslieden of ook de mate van arbeidsintensiteit van een investering aanleiding kan vormen voor differentiatie in het heffingspercentage.

Talrijke leden informeerden eveneens of gebouwen die deel uitmaken van een gemeentelijk reconstructieplan van de heffing kunnen worden uitgezonderd. Het bevreemdde de leden die deze vraag stelden voorts dat agrarische gebouwen en installaties – die, bijvoorbeeld wanneer het gaat om bio-industrie, zeer landschapsontsierend kunnen zijn en bovendien het milieu kunnen verontreinigen – van het selectieve beleid in artikel 3, lid 2, van het wetsontwrep worden uitgezonderd. **Betekent dit niet dat er een zekere onevenwichtigheid bestaat,** tussen de behandeling van het agrarische en het industriële bedrijfsleven?

Dezelfde leden vroegen of het zinvol en mogelijk zou zijn om de bedrijven die in Amsterdam of Den Haag een essentiële functie in de locale werkgelegenheid vervullen uit te zonderen van de heffing. Hoe denken de bewindslieden over de suggestie dat die bedrijven ontheffing van het vestigingsverbod (c.q. de heffing) krijgen, waarvan onpartijdig onderzoek door ETI's aantoont dat hun vestiging niet in de structuur van een stimuleringsgebied kan worden ingepast?

Wat de verhouding tot de milieuwetten betreft gaven vele andere leden te kennen, dat zij gaarne een globaal kwantitatief overzicht van de (toekomstige) milieulasten (uit hoofde van de wetgeving op lucht- en waterverontreiniging) in het congestiegebied zouden ontvangen. Ook deze lasten zullen een afremming van investeringen tengevolge hebben. Zouden deze lasten niet met de investeringsheffing moeten kunnen worden verrekend? Voorts stelden deze leden de vraag of de Regering bereid is ook de meerdere kosten, die bij de bouw van een ten behoeve van de productie bestemd gebouw of installatie gemaakt worden, ten einde te bereiken dat deze produkten minder schadelijk of hinderlijk worden, vrij te stellen van de heffing. Waarom is de vrijstelling van milieu-investeringen in artikel 3, lid 4, facultatief gesteld („kan worden bepaald")? Kan de in de memorie van toelichting genoemde ontheffing na calamiteiten en wegens stadssanering niet beter in de wet zelf worden vastgelegd?

Welk standpunt nemen de bewindslieden in tegenover de vraag naar gelijkstelling van de visserij en de agrarische handel en verwerking (melkfabrieken, slachthuizen etc.) met de landbouw? Indien de plaatsgebondenheid doorslaggevend is, moeten dan ook installaties tot winning van delfstoffen niet worden vrijgesteld? Hoe staat het dan echter in het algemeen met plaatsgebonden industrieën? Zijn de bewindslieden van mening dat de vestigingsplaatsvoordelen van deze bedrijven tegen de heffing moeten opwegen? Naar de mening van de leden die deze vraag stelden past deze benadering in het streven van toerekening van congestielasten. Welk standpunt nemen de bewindslieden in ten opzichte van elektriciteitswerken en gebouwen en installaties voor het openbaar vervoer? Vallen gebouwen van de uitvoeringsorganen van de sociale verzekering (het G.A.K.) onder de vrijstellingen?

De vrijstelling van de horeca-exploitatie anders dan in hotels doet de vraag opkomen hoe gehandeld wordt bij een gemengde exploitatie met een relatief gering hoteldeel.

Hoe verhoudt zich de heffing bij investeringen in de scheepsbouw tot de geldende rentesubsidieregelingen?

Verscheidene leden informeerden of inrichtingen voor bio-industrie – zo men op het idee zou komen deze in het westen te vestigen – zijn vrijgesteld.

Deze leden merkten voorts op dat de kleinhandel wordt gevoerd in bedrijven variërend van kleine winkels tot in grote superstores. Ligt het in de bedoeling van de Ministers om in al deze gevallen vrijstelling te verlenen?

Loopt men als gevolg van het gestelde in artikel 3, lid 4, niet het gevaar dat installaties ter bestrijding van hinder of milieu-aantasting gescheiden en op later tijdstip zullen worden gebouwd en daardoor van heffing worden vrijgesteld, zulks tegen de bedoelingen van de Ministers in zoals blijkt uit de tekst van de memorie van toelichting?

Zijn de Ministers niet van mening dat gebouwen die in een directe relatie staan met het openbaar vervoer mede in het tweede lid moeten worden uitgezonderd?

Ten aanzien van de heffing op installaties in de open lucht kwam bij verschillende andere leden de vraag naar voren of deze heffing niet al te gunstig afsteekt tegenover bijvoorbeeld die bij de nieuwbouw van een hotel.

In tegenstelling tot de land- en tuinbouw stelt het wetsontwerp – zo merkten enige leden op – de visserij en aan de visserij verwante bedrijven niet vrij van de selectieve investeringsheffing. De ratio van de vrijstellingen voor de bedrijfsgebouwen van de land- en tuinbouw ligt in de aard van de werkzaamheden in beide sectoren: ze kunnen onmogelijk anders worden opgericht dan ter plaatse waar het land- en tuinbouwbedrijf wordt uitgeoefend. Aangezien de visserijbedrijven op zee en aan de wal (koel- en vrieshuizen, waloutillage voor be- en verwerking van de aangevoerde produkten e.d.) als één geïntegreerd geheel gezien moeten worden, en er een duidelijke overeenkomst bestaat met de situatie van de bedrijfsgebouwen van de land- en tuinbouw, pleitten de nu aan het woord gekomen leden er voor om aan artikel 3, lid 2, sub *b* toe te voegen „de visserij en aan de visserij verwante bedrijven". Dit klemt temeer omdat de afremming van investeringen kan betekenen dat de nederlandse visserij niet in staat zal zijn zijn productie aan te passen aan het gewijzigde consumptiepatroon, zodat hij haar marktaandeel prijs zal moeten geven aan de visserij in andere EEG-landen.

Hetzelfde geldt in feite voor de in het westen van het land gevestigde scheepswerven, die door de aard van hun activiteiten aan hun huidige vestigingsplaats in of nabij de grote zeehavens zijn gebonden. Investeringen die in deze bedrijfstak worden gedaan zijn diepte-investeringen die enerzijds noodzakelijk zijn om de sterk stijgende kosten van de factor arbeid op te vangen en anderzijds om de efficiency en produktiviteit zodanig op te voeren, dat de internationale concurrentie kan worden volgehouden. Deze pleitten er dan ook eveneens voor om de investeringsregeling niet van toepassing te verklaren op de bestaande scheepswerven.

Deze problematiek doet zich ook voor bij de goederenopslag-, overslag- en vervoersbemiddelende bedrijven van de zeehaven. Deze bedrijven moeten werken en investeren in de haven, waarin hun diensten worden verlangd, zodat in feite het produktiegebied en het afzetgebied samenvallen. Voor het geval het ontwerp kracht van wet zou krijgen, zou het billijk zijn dat ook deze bedrijven onder de vrijstellingsbepaling werden gebracht.

Deze leden zouden het op prijs stellen te vernemen of de in het wetsontwerp opgenomen vrijstelling ten behoeve van de detailhandel en het veilingwezen in verband met de plaatsgebonden functie van hun activiteiten niet evenzeer dient te gelden voor de distribuerende voorraadhoudende groothandel. Daar komt nog bij dat het heffingstarief op deze regionaal gebonden bedrijfstak een onevenredig zware uitwerking zal hebben. In de memorie van toelichting wordt ervan uitgegaan dat bij het grootste deel van de industrie de investeringen in bedrijfsgebouwen ongeveer 20 à 25 pct. van de totale investeringen in vaste activa uitmaken. Voor de voorraadhoudende groothandel ligt het verhoudingscijfer echter veelal omgekeerd ten aanzien van hun opslagruimten. Een tarief van 10 à 12 pct. zou voor deze ruimten derhalve eenzelfde druk geven als 40 pct. voor de industrie.

Het had deze leden getroffen dat in het wetsontwerp in het geheel geen rekening wordt gehouden met reeds bestaande vestigingen die in hun geprojecteerde voorzieningen van te voren een geplande eindcapaciteit c.q. toekomstige uitbreidingsbehoefte hebben verdisconteerd en daartoe in vele opzichten reeds kostbare voorbereidingen hebben getroffen. Verdient het geen overweging om deze veelal locaal gebonden bedrijven voor hun vervangende investeringen en uitbreidingen van de heffing vrij te stellen.

Naar het oordeel van de leden die deze vraag stelden moet de uitzonderingsregel ook worden toegepast op de melkfabrieken, omdat deze fabrieken niet zonder grote bezwaren buiten het melkwinningsgebied kunnen worden gevestigd.

Het had deze leden verbaasd dat in artikel 3, lid 2, sub *b* niet het openbaar personenvervoer is genoemd. De gebouwen en installaties ten behoeve van het openbaar personenvervoer zijn ook volstrekt gebonden aan het door het betreffende bedrijf te verzorgen gebied. Daar komt nog bij dat in deze sector, gezien de verliesgevende en reeds tot overheidssteun aanleiding gevende financiële situatie, lastenverzwaringen ongewenst zijn. Zij stelden daarom voor de vrijstellingsregeling uit te breiden tot gebouwen en installaties welke geheel of nagenoeg geheel worden gebruikt ten dienste van het personenvervoer per auto, tram, huurauto (taxi) en metro.

Zoals in het bovenstaande reeds meermalen is betoogd, mag van de investeringsheffing alleen dan het gewenste effect worden verwacht, indien de ondernemer in kwestie niet strikt gebonden is bij de keuze van de plaats, waar de investeringen zullen plaatshebben. Dit motief noopt tot een uitzondering voor de oprichting van gebouwen en installaties ten behoeve van de opsporing en winning van delfstoffen. Ook de mijnbouwondernemingen zijn immers in de uitoefening van hun werkzaamheden beperkt door de territoriale begrenzing, welke in de concessie en boorvergunning ligt opgesloten.

Evenzo zouden deze leden willen vernemen of het geen overweging verdient om de dagbladpers onder te brengen in de reeks uitzonderingscategorieën. Het is immers overduidelijk dat de dagbladen een belangrijke sociale en culturele functie hebben. De plaatsgebondenheid geldt niet alleen voor de locale en regionale kranten, maar ook voor de landelijke dagbladen, waarvan een groot deel van de abonnees in de randstad woont en die in verband met de nieuwsvoorziening in hoofdzaak op het westen des lands zijn aangewezen.

De investeringen van elektriciteitsbedrijven i.c. centrales en transformatorstations zouden ook onder de vrijstelling moeten vallen. Zij zijn ook in aanzienlijke mate plaatsgebonden. Verder is het van belang dat beslissingen over de plaats van nieuwe centrales en transformatorstations worden genomen na overleg met een groot aantal overheidsinstanties. Daarna wordt door de Minister van Economische Zaken goedkeuring verleend, zodat de Minister op deze wijze reeds over een instrumentarium beschikt, waarmede hij de bouw van elektriciteitswerken die zijns inziens overbodig dan wel onjuist gesitueerd zijn, kan tegen houden.

In de memorie van toelichting wordt vermeld, dat een uitzondering op de heffing zal worden gemaakt o.a. voor gebouwen van de lagere overheid, die bestemd zijn voor de publieke dienst. De aan het woord zijnde leden drongen er op aan, dat bij aanvaarding van deze uitzonderingspositie tevens wordt bepaald, dat deze uitzondering niet geldt voor die gebouwen, van waaruit geheel of gedeeltelijk werkzaamheden worden verricht, die ook door particuliere adviseurs kunnen worden uitgevoerd, zoals die van de Keuringsdiensten van Waren, voor zover deze ook ten behoeve van derden werkzaam zijn, Waterleidinglaboratoria, Gemeentelijke gezondheidsdiensten, TNO-Instituten, tal van onderwijsinstellingen, Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening, KEMA en vele analoge instellingen. Een dergelijke uitzondering op de uitzondering bevordert, dat de toestand van onzuivere concurrentie zoals die door de onafhankelijke adviseurs, doorgaans hoofden van particuliere laboratoria wordt aangevoeld, zich niet verder uitbreidt.

Enkele leden vroegen of gebouwen van de centrale overheid ook van de heffing zijn uitgezonderd. Zo neen, hoe denken de bewindslieden dan over de vermindering van het aantal nieuwe investeringen in kantoorgebouwen in Den Haag e.o., gezien in het licht van de opmerkingen van de Haagse gemeenteraad inzake de toekomstige werkgelegenheid ter plaatse? Dezelfde leden vroegen of de heffing op gebouwen en installaties van de agrarische handel (b.v. veilinggebouwen) niet geheel zou moeten vervallen, gezien de plaatsgebondenheid van deze investeringen en de matige rentabiliteit.

Deze leden gingen ermee akkoord, dat de vrijstelling van heffing op gebouwen ten behoeve van particulier gebruik (b.v. winkels en zwembaden) bij algemene maatregel van bestuur zal kunnen worden gegeven. Maar zij achtten het niet wenselijk, dat ook de vrijstelling van heffing op gebouwen van kerken en scholen daarvan afhankelijk zou zijn. Is het niet meer in overeenstemming met de hier te lande hoog in aanzien staande grondrechten om de vrijstelling voor kerken en scholen onmiddellijk in de wet op te nemen?

Het heffingspercentage (artikel 5)

Het wetsontwerp stelt het heffingspercentage – afgezien van enkele differentiaties – op 40 pct. De memorie van toelichting kwalificeert dat als een zekere „middenkoers". Het bezigen van dat woord wekte bij zeer vele leden de indruk dat ook andere heffingspercentages zijn overwogen. Is die indruk juist en – zo ja – zijn de bewindslieden dan bereid aan hun vergelijkende studie nog wat meer argumenten te ontlenen voor de uiteindelijke keuze van 40 pct. en deze argumenten in de memorie van antwoord te vermelden?

Artikel 5, lid 2 staat differentiatie toe – zo merkten vele andere leden op – bij algemene maatregel van bestuur (bij wet te bekrachtigen volgens artikel 26) naar regio en naar soort gebouw. In par. 28 van de memorie van toelichting blijkt, dat de bewindslieden inderdaad van zins zijn althans naar soort gebouw direct een dergelijke differentiatie aan te brengen. De hier aan het woord zijnde leden zouden hieromtrent gaarne exact worden ingelicht, mede in verband met het pleidooi, dat hen van verschillende zijden had bereikt om voor andere gebouwen dan kantoren en hotels een lager percentage vast te stellen, teneinde een globale druk van 8 à 10 pct. op de nieuwe investering te bereiken. Hierbij valt onder meer te denken aan gebouwen van de groothandel en aan brouwerijen. Tevens zouden deze leden het logisch achten, als de heffingsvrije voet in deze gevallen van verminderd tarief zou worden aangepast en voor kantoren eventueel f 500 000 zou bedragen, zulks naar analogie met de verhouding van heffingspercentage en heffingvrije voet bij installaties.

Verder zullen huns inziens wijzigingen op grond van artikel 5 lid 2 slechts verlagingen van het percentage kunnen betreffen, zodat een heffing van 40 pct. ook werkelijk de maximale zal zijn.

Blijkens de memorie van toelichting staan de Ministers heffingen voor ogen – aldus verscheidene leden – op basis van de investeringssom in bedrijfsgebouwen. Daarbij gaan zij ervan uit, dat de investeringssom in bedrijfsgebouwen gemiddeld ongeveer 20 pct. van de totale investeringssom bedraagt. Daar waar deze verhouding duidelijk niet van toepassing is (bijv. hotels) blijken de ministers tot een aanpassing van het tarief bereid.

In par. 5 van de memorie van toelichting geven de ministers enkele factoren aan, die samenhangen met de hoge concentratie van activiteiten in het Westen des lands: ruimtebeslag (ten gevolge van volkshuisvesting, bedrijfsvestiging, verkeer en recreatie), milieubelasting (ten gevolge van aanwezigheid van industriële aktiviteiten, van woonvoorzieningen en van verkeer) en spanning op de arbeidsmarkt). Deze factoren werken natuurlijk weer onderling op elkaar in. Uit een studie verricht op verzoek van de minister van Economische Zaken (Kengetallen bij grote investeringen in de chemische industrie door dr. ir. H. Koopmans en drs. H. A. van Leeuwen, beiden van CIVI, PT 21-7-'71, blz. 582–589) blijkt dat alleen al *binnen* de chemische industrie een sterke variatie bestaat tussen bijv. het aandeel dat de investering in bedrijfsgebouwen van de totale investeringssom uitmaakt bij het bouwen van een nieuw complex of bij het bouwen op een bestaand complex. Ook is er een groot verschil tussen het aantal arbeidsplaatsen per 1 miljoen gulden investering bij grote productiebedrijven en kleine meer gemengde productiebedrijven. Dit alles leidt tot grote verschillen in effect van een eenheid-investeringssom op woonruimtebeslag, op verkeerscongesties, op

recreatieruimte, naar gelang dezelfde som word besteed in een groot complex, in de uitbreiding van een bestaand complex of in kleine productie-eenheden. Ondanks deze grote verschillen is de heffing per eenheid investeringssom, zeker wanneer deze investeringssom de heffingsvrije voet aanzienlijk (bijv. met het vijfvoud) overscrijdt, nagenoeg gelijk.

Een ander voorbeeld zou kunnen zijn de milieubelasting als gevolg van een debottleneck-investering in vergelijking met een vergelijkbare productieverhoging bereikt door nieuwbouw, waarbij eerstgenoemde mogelijkheid een veel lagere investering vergt, terwijl toch de milieubelasting gelijk is. Zijn de ministers studies zoals voornoemd of kengetallen die daaruit voortvloeien ook bekend voor andere bedrijfstakken zoals scheepbouw, machinebouw, elektrotechnische industrie, metallurgische industrie, etc, en – zo neen – kunnen de ministers er zorg voor dragen dat dit soort studies worden verricht? Dezelfde vragen gelden voor kengetallen in de dienstensector zoals bank- en verzekeringswezen, grootwinkelbedrijven, etc., ten aanzien van de relatie bouwsom en bezetting voor onderscheiden aktiviteiten.

Dezelfde leden als hierboven aan het woord informeerden vervolgens naar aanleiding van het gestelde in par. 19 van de memorie van toelichting of de ministers het denkbaar achten dat zich omstandigheden voordoen waaronder het wenselijk is de maatregelen die de afremming op korte termijn beogen te *verharden*?

Zijn de ministers tenslotte niet van mening dat grote schoksgewijze ingrepen in het tarief misschien door schoksgewijze reacties van investeringsaandrang kunnen worden gevolgd en dat daardoor bijv. de continuïteit van de werkgelegenheid in de bouwnijverheid zal kunnen worden aangetast?

De bewindslieden zetten op de blzz. 15 en 16 van de memorie van toelichting uiteen op welke wijze zij geraakt zijn tot de heffingspercentages en waarom zij het minder vergaande SER-advies niet hebben gevolgd. Verschillende andere leden tekenden hierbij aan dat nergens de juistheid is bewezen van het gehanteerde gemiddelde van het aandeel dat de kosten van bedrijfsgebouwen vormen van alle investeringen in vaste activa. Het is trouwens gevaarlijk om te middelen. Zo zal bij voorbeeld bij hotels – zoals de bewindslieden zelf ook, zij het niet gekwantificeerd, erkennen – het gebouw wel eens 80 pct. van de investering uit kunnen maken, terwijl bij een kapitaalintensief en weinig arbeidsintensief chemisch bedrijf het gebouw wel eens slechts 10 pct. van de investering zou kunnen uitmaken. De daaruit voortvloeiende verschillen worden dan wel erg groot, zelfs als men ervan uitgaat dat voor hotels een lager percentage zal gelden.

Het heffingspercentage van 40 pct. kwam verschillende weer andere leden – mede gezien het voor een bedrijfsgebouw lage vrijgestelde bedrag van f 250 000 – hoog voor. De memorie van toelichting berekent dat dit bij een bouwwerk van f 1 mln. al een heffing van f 300 000 betekent. Voor ondernemingen die nog aan de kleine kant zijn is dit een enorm bedrag. Hebben de ministers overwogen het vrijgestelde bedrag aanzienlijk te verhogen, bij voorbeeld tot een half miljoen? Wat zou daarvan het effect zijn?

Nog niet helemaal duidelijk was deze leden het zeer grote percentageverschil tussen gebouwen en installaties in de open lucht. De bewindslieden tonen aan dat het gewicht van de heffing op het totaal van de investeringen hierdoor bij de ene groep welhaast het dubbele is van dat bij de andere groep. Hun voornaamste argument is dat vernieuwingen aan de in de buitenlucht geplaatste installaties veelvuldiger plaats vinden. Dit argument verklaart echter op het eerste gezicht niet, waarom in dit geval met een aanvangsbedrag van f 2 mln. wordt gewerkt. Wat bedoelen de ministers trouwens als zij over deze vernieuwingen spreken? Betekent dit, dat iedere vervanging van een deel van een installatie wegens slijtage of mankementen, opnieuw belast wordt? Dat lijkt haast onmogelijk, maar waar ligt dan de grens? Welke vernieuwingen aan een gebouw vallen onder de heffingen? Als een muur verzakt, wordt dan over het herstel daarvan 40 pct. geheven?

De mogelijkheid van ontheffing; de regeling van het beroep (artikel 15)

Ofschoon talrijke leden inzagen dat het niet eenvoudig is, in de wet met voldoende scherpte de gevallen te omschrijven waarin op dit belangrijke artikel met succes een beroep kan worden gedaan, meenden zij toch dat de voorgestelde opzet niet voldoet aan redelijke eisen die daaraan uit een oogpunt van rechtszekerheid te stellen zijn. De voorbeelden die in de toelichting worden genoemd (resp. op blz. 16, rechterkolom, en blz. 22, linkerkolom) hebben eigenlijk alle betrekking op het opnieuw bouwen van gebouwen of installaties die door bijzondere oorzaken (een ramp, de uitvoering van een saneringsplan) verloren gegaan zijn. Is het de bedoeling dat de ontheffingen tot zulke gevallen beperkt blijven? Genoemd is intussen nog wel het geval dat een investering „van groot belang is om de leefbaarheid in het westen te vergroten". Aan welk soort investeringen is hierbij gedacht?

Om wille van de rechtszekerheid is het naar de mening van deze leden gewenst dat de wet een termijn bepaalt, waarbinnen op het in artikel 15 bedoelde verzoek dient te zijn beslist. Het is ongewenst dat investeringen waarvan later zou worden vastgesteld dat ze, ook in verhouding tot de doeleinden die de wet beoogt te dienen, werkelijk nodig zijn, uitgesteld moeten worden enkel omdat niet binnen een redelijke termijn een beslissing ter zake is genomen.

Het tweede lid bepaalt dat een ontheffing onder beperkingen kan worden verleend, en voegt aan deze zin toe: „Daaraan kunnen voorwaarden worden verbonden". Kan nader worden aangegeven wat hiermee is bedoeld? Het is niet helemaal duidelijk of het woord „Daaraan" terugslaat op de ontheffing of op de beperkingen. Is het niet aan te bevelen, in de wet te vermelden aan welke soort voorwaarden is gedacht? Het is welhaast vanzelfsprekend dat eventuele voorwaarden zullen liggen in de lijn van de doeleinden van de heffing zelf, maar het lijkt – zeker nu, in de visie van de bewindslieden, van een afwijzing van het verzoek geen beroep mogelijk is – toch juister dat dan in de wetstekst hieromtrent een nadere aanduiding wordt gegeven.

De aan het woord zijnde leden bepleitten voorts opneming van een bepaling die voorschrijft dat de afwijzing van een verzoek om ontheffing gemotiveerd moet zijn. Dit is des te meer noodzakelijk indien de mogelijkheid van beroep wordt erkend.

Deze leden vroegen of beroep tegen een afwijzing van een verzoek om ontheffing (dan wel tegen weigering om binnen redelijke termijn op zodanig verzoek te beslissen) mogelijk is ingevolge de Wet beroep administratieve beschikkingen. Zo ja, dan rijst de vraag waarom dan hier slechts dit zogenaamde BAB-beroep mogelijk is terwijl met betrekking tot beslissingen aangaande vergunningen (artikelen 20, eerste lid, en 22) een vol beroep is voorzien in artikel 23. Indien in verband met artikel 15 zelfs het BAB-beroep niet mogelijk zou zijn, zou dat deze leden verbazen. Ten aanzien van de belangrijke vraag of zich een „bijzonder geval" voordoet mogen niet de betreffende bewindslieden het eerste én het laatste woord hebben. Hetzelfde geldt voor het derde lid van het hier bedoelde artikel; ook een weigering om mee te werken aan wijziging of overdracht van de ontheffing kan vèrreikende consequenties hebben.

Zou beroep, aldus deze leden, ook niet mogelijk moeten zijn voor anderen dan degene die om een ontheffing heeft verzocht? Hierbij is natuurlijk in het bijzonder te denken aan de gevallen waarin een dergelijk verzoek is toegewezen, al dan niet onder beperkingen, c.q. voorwaarden. Derden kunnen er een gerechtvaardigd belang bij hebben dat er niet in bepaalde gevallen of onder bepaalde voorwaarden ontheffingen van de algemeen geldende regel worden verleend. Deze gedachtengang heeft verschillende consequenties. Allereerst voor de openbaarheid. Beroep tegen beschikkingen die tot anderen zijn gericht is – behoudens toevallige uitzonderingen – natuurlijk slechts mogelijk als men van dergelijke beschikkingen kennis kan nemen. De leden die hierop wezen juich-

ten de openbaarheid van deze beschikkingen op zichzelf al toe en aanvaardden graag de consequenties hiervan, zoals de mogelijkheid voor derden om beroep aan te tekenen. Omdat het hier om een belangrijke sector van algemeen overheidsbeleid gaat dient over de materiële normen die de overheid daarbij hanteert – ook los van de openbaarheid van concrete beslissingen – zo min mogelijk duisterheid bestaan. De rechtszekerheid verlangt zelfs voor het geval dat beroep in het geheel niet zou openstaan, dat de beleidsnormen zo helder mogelijk zijn. Aspirant-verzoekers kunnen dan immers hun kansen op ontheffing beter van tevoren taxeren. Dit kan dan weer tot een vermindering van kansloze verzoeken ex artikel 15 leiden.

Een andere consequentie betreft de verhouding tot artikel 63 van de Algemene wet inzake rijksbelastingen. Nu in de opzet van het ontwerp de suggestie wordt gewekt dat dat artikel met het onderhavige op één lijn moet worden gesteld, zou een beroepsmogelijkheid een inbreuk op deze parallel vormen. Naar de mening van de aan het woord zijnde leden is er echter een wezenlijk verschil tussen beide regelingen. Bij beslissingen op verzoeken ex artikel 63 kunnen allerlei hoogst persoonlijke belangen van de verzoeker de doorslag geven. Artikel 63 bevat de hardheidsclausule voor de typische fiscale wetgeving. Het geeft aan de Minister de bevoegdheid in te grijpen indien de heffing òf in strijd is met de geest en de innerlijke waarde van de wet, òf evident in strijd is met het rechtsbewustzijn dan wel indien zich ten opzichte van een persoon een cumulatie van evidente onbillijkheden voordoet. Vergeleken hiermee is artikel 15 veel meer een op zichzelf staand beleidsinstrument. Het enkele feit dat in deze wet, voor wat de inning, de rechtspraak e.d. van de heffing betreft om redenen van eenvoud aansluiting is gezocht bij het systeem van de fiscale wetgeving, maakt de ontheffing nog niet tot een zelfde rechtsfiguur als de tegemoetkoming waartoe artikel 63 de mogelijkheid opent.

Europese aspecten

Talrijke leden zouden graag willen weten, welk oordeel de bewindslieden hebben over de opmerkingen van prof. mr. P. VerLoren van Themaat (in SEW 1972, blz. 568/9) inzake de EEG-aspecten van de heffingenregeling van het ontwerp. Onderschrijven zij de opvatting dat deze regeling aanleiding kan geven tot distorsie in de zin van artikel 101 van het EEG-Verdrag en dat Nederland daarom ingevolge artikel 102 van het Verdrag verplicht is de Commissie te raadplegen?

1. Kunnen de bewindslieden meedelen wat de ervaringen zijn met het daar gereleveerde gecombineerde heffingen- en vergunningenstelsel in Frankrijk alsmede het uitsluitend op vergunningen gebaseerde beleid in Groot-Britannië? Levert dit nieuwe gezichtspunten op over de effektiviteit van een heffingenbeleid ten opzichte van een vergunningensysteem?

2. Deze leden zouden ook gaarne het antwoord vernemen op de schriftelijke vragen van de heren Oele en Vredeling (d.d. 27-10-72 nr. 423/72) aan de Commissie van de Europese gemeenschappen indien deze vragen aan de ondertekenaars van de Memorie van Toelichting bij dit wetsontwerp zouden zijn gesteld.

Vele andere leden informeerden of een heffing op investeringen bij Hoogovens niet in strijd komt met het K.S.G.-Verdrag.

In hoeverre is een heffing – zo vroegen verschillende leden tenslotte – waarvan de opbrengst niet wordt gebruikt voor het bestrijden van maatschappelijke lasten die door het bedrijf dat aan de heffing is onderworpen zijn veroorzaakt, in strijd met het Verdrag van Rome?

HET VERGUNNINGENSTELSEL

Algemeen

Zeer vele leden zagen de noodzaak wel in om als aanvulling op de voorgestelde heffingsmethodiek gebruik te maken van een vergunningenstelsel. Naar hun oordeel dient echter de uiterste flexibiliteit bij de coördinatie van de diverse vergunning gevende instanties in acht te worden genomen teneinde te voorkomen dat afgezien wordt van vestiging vanwege procedurele traagheid en langdradigheid.

Artikel 17 van het wetsontwerp vermeldt de overwegingen die ten grondslag kunnen liggen aan een vergunningsweigering. De aan het woord zijnde leden zagen in dat dit artikel een vrij omvangrijke „grabbelton van weigeringsgronden" biedt maar dat de overwegingen toch alle samenhangen met congestie. Waarom hebben de bewindslieden overwegingen van spreidingsbeleid buiten artikel 17 gehouden? Behoren de in het artikel gebezigde termen relatief te worden opgevat, in die zin, dat steeds vergeleken moet worden met de toestand in de regio's, dan zouden spreidingsoverwegingen er impliciet in betrokken zijn. Indien dit het geval is, zou het dan terwille van de duidelijkheid niet beter zijn de spreidingsoverwegingen uitdrukkelijk te vermelden? Willen de bewindslieden bij het beantwoorden van deze vragen ook de delegatiemogelijkheid nog eens betrekken?

Dienen de in artikel 17 weergegeven doeleinden te worden beschouwd – zo vroegen talrijke leden – als een limitatieve opsomming van de doeleinden van het wetsontwerp? Wat is bedoeld met „de concentratie van activiteiten en bevolking in dit gebied"? Is concentratie van één van beide voldoende of moeten beide vormen van concentratie samengaan? Mag bij de beslissing op de aanvrage om een vergunning ook rekening worden gehouden met de economische omstandigheden van de onderneming die een vergunning vraagt? Is het denkbaar dat dergelijke overwegingen de doorslag geven, ook al zijn er overigens dwingende overwegingen als bedoeld in de tekst van artikel 17?

De nu aan het woord zijnde leden betreurden het dat de wet slechts negatief – namelijk door in artikel 17 aan te geven wanneer de vergunning in ieder geval moet worden geweigerd – normen voor de hantering van een vergunningenbeleid bevat.

Artikel 17 beperkt – naar de mening van vele andere leden – terecht de weigeringsgronden. Toch rees bij deze leden de vraag, of deze beperking strak genoeg is. Overigens meenden deze leden, dat deze moeilijkheid zelve het gevolg is van het op zich onjuiste karakter van het vergunningenstelsel.

Verscheidene leden hadden zich bij het lezen van par. 33 van de memorie van toelichting afgevraagd waarom de daar genoemde argumenten om op kantoren een vergunningenstelsel toe te passen niet van toepassing zijn op bedrijven.

Even verder, namelijk in par. 35, blz. 18, rechterkolom geven de ministers een voorbeeld van naar hun mening oneigenlijk gebruik van het vergunningenstelsel. Zijn zij echter niet van mening dat produkten van een overigens uit een oogpunt van congestie en milieu aanvaardbaar bedrijf door hun beoogde aanwending invloed kunnen hebben op het milieu? Kan de wijze waarop geproduceerd wordt niet van invloed zijn op de arbeidsmarkt? Is de mogelijkheid al dan niet kapitaal over te hevelen niet van invloed op de economische structuur? Voor zover één of meer van deze vragen bevestigend worden beantwoord, kunnen ook door de ministers genoemde factoren niet als vanzelfsprekend los staan – zo meenden de leden nu aan het woord – van het al dan niet verlenen van een vergunning.

Eerder in dit verslag is al gebleken dat de voorkeur van verschillende leden vooralsnog uitging naar een vergunningenstelsel boven *dit* heffingenstelsel. Welke mogelijkheden – zo vroegen zij – biedt op dit moment het rijksgoedkeuringensysteem (Regeling goedkeuring werken krachtens artikel 17 van de wederopbouwwet) al voor het voeren van een vergunningenbeleid? Is geen integratie met deze regeling mogelijk en wenselijk? Kan de Regering aangeven in welke omvang in het Westen al industrieterrein is uitgegeven, maar nog niet bebouwd?

Uit het gestelde op de blzz. 18 en 19 van de memorie van toelichting leidden verschillende andere leden af dat er nog onvoldoende inzicht bestaat in de administratieve afdoening van

het vergunningenstelsel. Gelet op de veelal lange tijd die nodig is om in het bezit te komen van de nodige vergunningen uit hoofde van allerlei andere wetten en verordeningen is het van groot belang ervoor te zorgen dat deze wet niet tot extra vertraging leidt. De opmerkingen hierover in de memorie van toelichting geven onvoldoende zekerheid op dat stuk.

Naar de mening van de nu aan het woord zijnde leden ware het te overwegen om zgn. beëindigingsgebieden in te stellen. Hieronder verstonden deze leden gebieden waar in principe geen enkele uitbreiding meer kan plaatsvinden. Slechts indien door belanghebbende uitdrukkelijk is aangetoond dat onmogelijk elders vestiging of uitbreiding kan plaatsvinden, zou toestemming verleend mogen worden. De volledige „bewijsplicht" ligt dan vanaf het eerste moment bij de aanvrager.

De ministers geven als hun voornemen te kennen, het vergunningenstelsel te hanteren voor het hele westen wat betreft gebouwen voor administratieve werkzaamheden en voor de Rijnmond wat betreft industrie etc. Bij verschillende weer andere leden riep dit voornemen in de eerste plaats de vraag op of hantering van zo'n vergunningensysteem niet in het algemeen een gevaar van ongelijke rechtsbedeling meebrengt. Al wensen de ministers vast te leggen dat allerlei instanties „gehoord" worden, de beslissing komt toch bij de regering te liggen. Vooralsnog is echter in het geheel niet duidelijk, welke normen de regering daarbij denkt aan te leggen.

De delegatie van vergunningenbevoegdheid. (Artikel 20, leden 2 en 3)

Ter zake van de eventuele delegatie van vergunningsbevoegdheden hadden zeer vele leden twee met elkaar strijdige overwegingen. Enerzijds biedt centrale uitgifte de beste garantie voor een consistent beleid. Anderzijds bestaan ook buiten de centrale overheid instanties die tot het beoordelen van vergunningsaanvragen in staat moeten worden geacht. Deze leden dachten daarbij met name aan het openbaar lichaam Rijnmond. Willen de bewindslieden deze beide overwegingen nog eens met elkaar in verband brengen in één beschouwing over de wenselijkheid van delegatie? Kunnen de bewindslieden overigens aangeven of er op provinciaal niveau stappen ondernomen worden om tot een coördinatie van uitgifte van industrieterreinen te komen?

Bij talrijke leden was de vraag opgekomen of het derde lid van artikel 20 niet vóór het tweede lid moet worden geplaatst. Is het niet inconsequent, eerst te bepalen dat, in daartoe aangewezen gevallen, in plaats van de betrokken ministers colleges van gedeputeerde staten dan wel het bestuur van Rijnmond de beslissing kunnen nemen, en dan vervolgens te vermelden dat op een aanvraag niet mag worden beslist alvorens deze colleges zijn gehoord?

Welke bevoegdheden behouden de betrokken ministers ter zake als zij op voet van het tweede lid colleges van gedeputeerde staten c.q. het bestuur van Rijnmond met de beslissingsbevoegdheid hebben belast?

De uitvoering van het rudimentair ontworpen vergunningenbeleid zien de bewindslieden blijkbaar het liefst geheel in handen van de ministeries van Economische Zaken en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. De vraag rees bij de aan het woord zijnde leden, welk van beide ministeries in de praktijk met de uitvoering zal worden belast. In de tweede plaats: zijn de bewindslieden ook voornemens overlegstructuren met het bedrijfsleven te institutionaliseren, b.v. in de vorm van een investeringsraad, waardoor een optimale uitvoering is gewaarborgd? In de derde plaats: waarom willen de bewindslieden slechts via het verlenen van een mandaat bij de uitvoering op beperkte schaal lagere overheden inschakelen? Laat bijvoorbeeld het economisch instrumentarium dat het Openbaar Lichaam Rijnmond heeft opgebouwd niet toe, dat dit gewestelijk bestuurslichaam ruimere bevoegdheden krijgt bij het afgeven van vergunningen voor het Rijnmondgebied?

Vele andere leden verwezen naar de paragraaf in dit verslag aangaande de keuze tussen heffingen en vergunningen, waar zij in de 6e alinea een opmerking hadden gemaakt betreffende de delegatie aan Rijnmond.

Verscheidene leden informeerden of het waar is dat de systemen voor afweging van maatschappelijke kosten en baten, zoals toegepast door Rijnmond, gebaseerd zijn op factoren in de betrokken regio. Zo ja, zal die afweging dan niet te kort doen aan het *nationale* aspect van de regeling? Moet niet ook rekening gehouden worden met verschillen in kosten en baten ten opzichte van andere regio's? Ligt het niet in de rede dat – zo al een mandaat aan het Openbaar Lichaam Rijnmond wordt verleend – hieraan de verplichting gekoppeld wordt de boven-regionale aspecten mee in beschouwing te nemen? In hoeverre is het systeem van Rijnmond met behulp waarvan individuele projecten worden beoordeeld, gebaseerd op al dan niet expliciet gemaakte richtlijnen?

Verschillende leden constateerden dat de huidige procedure die de centrale overheid ter beschikking staat om in te grijpen op planologisch gebied nogal omslachtig en tijdrovend is. Zal het mogelijk zijn een vergunningenbeleid als voorgesteld in het wetsontwerp dynamischer te laten verlopen, o.a. door inschakeling van daartoe geëquipeerde organen van lagere overheden, zoals het Openbaar Lichaam Rijnmond? Is het niet wenselijk en consistent in verband met andere wetgeving, om de bevoegdheid voor het verlenen van vergunningen te koppelen aan het bestuursniveau dat bezig is met de inrichting van een gebied, met een mogelijkheid van ingrijpen (zonder veel omwegen) van de centrale overheid?

Heeft de regering overwogen om het voorstel voor een raamwet in te dienen, waarbij de uitwerkingsbevoegdheid in handen zou zijn gelegd van gemeentelijke of regionale overheden onder goedkeuring van hoger gezag, zodat per gemeente c.q. gewest heffings- en vergunningenstelsel gedifferentieerd zou kunnen worden? Ter vergelijking kan men denken aan de herziening van het gemeentelijke belastinggebied, waarbij de belasting op onroerend goed werd geregeld. Wat zouden de bezwaren van een dergelijke raamwet zijn?

Het was verschillende weer andere leden niet duidelijk welke de verhouding gaat worden tussen door de minister en door gemeentebesturen te verschaffen vergunningen. Voordat zij een vergunning geven horen de ministers eerst B. en W. van de gemeente waar de vestiging zou plaatsvinden. Zij kunnen dan de vergunning verstrekken, ook indien B. en W. negatief adviseren. Wat wordt daarna de positie van de gemeente? Blijft die zoals ze nu is, namelijk dat de gemeente alsnog kan weigeren? Deze vraag kan met een voorbeeld geïllustreerd worden. Stel dat de vestiging van Progil aan het Noordzeekanaal en van Hoogovens op de Maasvlakte onder de nieuwe wet aan de orde zouden zijn gekomen en dat de ministers vergunningen zouden hebben afgegeven, zou dan de bevoegdheid van de betreffende gemeenteraden dezelfde zijn gebleven als ze in deze beide gevallen in feite was? De memorie van toelichting behandelt deze casuspositie onder par. 36. De bewindslieden menen dat de landelijke overheid een verdere taak heeft dan alleen af te wachten, als zij een project belangrijk vindt. Er zou dan nader overleg met de lagere overheid moeten plaatsvinden. Betekent dit, dat de verhoudingen anders worden dan ze in bovengenoemde gevallen waren? Krijgt de betreffende ondernmer hierdoor juridisch een bepaalde claim?

Enkele leden waren verheugd, dat de regering bij de eventuele invoering van het vergunningenstelsel de lagere overheden wil inschakelen. Zijn de bewindslieden echter niet van mening dat ook bij toepassing van het heffingenstelsel rekening dient te worden gehouden met een eventueel plaatselijk gevoerd vestigingsbeleid?

De rechtsbescherming

Talrijke leden waren van oordeel dat de regeling met betrekking tot de vergunningen (de paragrafen 3 en 4 van het wetsontwerp) teleurstellend is uit het oogpunt van een goede rechtsbescherming. Waarom zijn besluiten krachtens dit artikel getroffen niet genoemd in artikel 26, zodat zij niet hoeven te worden gevolgd door wetsontwerpen?

Deze leden – waar zich zeer vele leden bij aansloten – wilden hierop terugkomen bij de behandeling aan het einde van dit verslag van de artikelen 20 t/m 24.

Vele andere leden stelden de vraag of het vergunningenstelsel, toegepast op uitgeverijen (in het bijzonder ook van regionale dag- en nieuwsbladen) in overeenstemming is met het in de Grondwet bepaalde inzake de vrijheid van drukpers.

ARTIKELEN

Artikel 1. Vallen ook opslagplaatsen onder de werking van het ontwerp?

Artikel 6. Wat is de mening van de ministers over de behandeling van bouwvergunningen van één complex die ten dele kort voor en ten dele kort na een jaarwisseling worden verleend?

Artikel 10, lid 3. Het was naar de mening van talrijke leden redelijk dat – wanneer het percentage voor de heffing ter zake van het bouwen van een installatie wordt verhoogd nadat met het bouwen een aanvang is gemaakt – de lagere heffing verschuldigd blijft, althans onder nader te stellen voorwaarden. De nadere voorwaarde vermeld onder *b.* riep bij deze leden toch wel een vraag op. Hoe kan met enige zekerheid worden verondersteld dat de belanghebbende op de hoogte is van de wijziging van het percentage, en dus niet door onbekendheid daarmee de gestelde termijn van een maand laat verlopen?

Artikel 11, lid 3. In beginsel hadden talrijke leden waardering voor deze bepaling, die ontduiking van de heffingen beoogt tegen te gaan. Toch is het begrip „tot één complex behorende installaties" niet zonder meer duidelijk. Juist om effectief te kunnen optreden tegen de op dit punt denkbare ontduikingen, dient de parlementaire behandeling zoveel mogelijk helderheid te scheppen. Kunnen de bewindslieden in dit verband ook nader ingaan op de problemen die zich hebben voorgedaan bij de toepassing van artikel 11 van de Wet op de inkomstenbelasting, voor wat de investeringsaftrek betreft?

Artikel 15, lid 4. Verdient het geen aanbeveling – aldus talrijke leden – voor te schrijven dat de houder van een ontheffing wordt gehoord alvorens zijn ontheffing op grond van het vierde lid wordt ingetrokken? Is er een bijzondere aanleiding voor, dat niet tevens is bepaald dat een ontheffing wordt ingetrokken als aan de voorwaarden, gesteld ingevolge het tweede lid, niet is voldaan?

Artikel 19, lid 3. Dient de wet niet te bepalen – zo vroegen dezelfde leden – dat een aanvrager bericht krijgt als de aanvraag die hij heeft ingediend niet voldoet aan hetgeen krachtens het eerste en het tweede lid wordt verlangd?

Artikel 20. Zeer vele leden – waar zich vele andere leden bij aansloten – merkten op dat bij de hier bedoelde beslissingen van de ministers geen enkele termijn in acht genomen behoeft te worden. Zou het de rechtszekerheid niet ten goede komen deze lacune op te vullen?

Naar de mening van talrijke leden vragen beginselen van behoorlijk bestuur in het verkeer tussen overheid en justitiabelen dat

- er zekerheid is omtrent de termijn waarbinnen een overheidsorgaan een beschikking waar om gevraagd is neemt;
- ingeval de wet daarbij een vaste termijn noemt, die termijn bijv. slechts éénmaal en gemotiveerd kan worden verlengd;
- er zoveel mogelijk voor wordt gezorgd dat de genomen beschikking de belanghebbende ook werkelijk bereikt;
- de beschikking wordt gemotiveerd;
- bij de beschikking wordt aangegeven hoe, binnen welke termijn en waar ertegen in beroep kan worden gegaan, welke waarborg zelfs op het privaatrechtelijke vlak bijvoorbeeld is te vinden in artikel 1623*b*, vierde lid, van het B.W.

Deze beginselen zoekt men tevergeefs in het wetsontwerp. Willen de bewindslieden het alsnog in de hier aangeduide zin aanvullen? Achten de bewindslieden het niet wenselijk dat ook de criteria die bij de beoordeling van aanvragen om vergunningen gelden openbaar worden gemaakt?

Artikel 21. Zeer vele leden legden de bewindslieden de vraag voor of het voorgestelde artikel 21 niet duidelijk dient te worden beperkt tot die gebieden waar geen andere wettelijke regelingen gelden. Zulks zou bijvoorbeeld kunnen geschieden door amendering in de volgende zin: „Daaraan kunnen voorschriften worden verbonden, in zoverre niet krachtens andere wettelijke regelen de mogelijkheid bestaat zodanige voorschriften te stellen". Verdient het bovendien geen aanbeveling, zo vroegen zij, om de beperkingen en voorschriften van artikel 21 bindend te plaatsen in het kader van de in artikel 17 genoemde overwegingen?

Ook hier rees de vraag bij talrijke leden of het woordje „daaraan" in het begin van de tweede volzin terugslaat op de beperkingen of op de vergunning.

Artikel 22. Talrijke leden maakten hier mutatis mutandis dezelfde opmerkingen als zij eerder maakten ten aanzien van artikel 15, derde en vierde lid, met name met betrekking tot het horen van de houders van vergunningen wanneer intrekking wordt overwogen, en tot het intrekken van een eenmaal verleende vergunning als aan de gestelde beperkingen c.q. voorwaarden niet is voldaan. Waarom is in het vierde lid niet tevens het derde lid van artikel 20 van overeenkomstige toepassing verklaard?

Artikel 23. Zeer vele leden merkten op dat artikel 23 de Kroon vrij laat ten aanzien van het tijdstip waarop over het beroep zal moeten worden beslist. Is – zo vroegen zij met vele andere leden – ook hier een termijnbepaling niet zeer gewenst?

Volgens de toelichting op dit artikel stelt het artikel „een volledig beroep" op de Kroon open. Welke mogelijkheden voor toetsing heeft de Kroon – zo informeerden talrijke leden – als er over de doeleinden van het eventuele vergunningenbeleid en dus over de criteria die daarbij gelden nog niets exacts bekend is? Waarom kan slechts de aanvrager of de houder van de vergunning in beroep komen? Het is goed denkbaar dat door verlening van een vergunning gerechtvaardigde belangen van derden in het gedrang komen. In onze wetgeving zijn voorbeelden bekend van beroep dat aangetekend kan worden door „iedere belanghebbende" (of vergelijkbare omschrijvingen).

Artikel 24. Naar de mening van talrijke leden kan pas van een bevredigende regeling van het beroep worden gesproken als ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur die zij misten in artikel 20 worden erkend.

Artikel 26. Talrijke leden hadden in beginsel waardering voor de in dit artikel getroffen regeling waardoor het parlement zijn oordeel moet geven over bepaalde, krachtens delegatie tot stand gekomen besluiten. Huns inziens zouden ook besluiten krachtens artikel 16 onder de werking van dit artikel moeten worden gebracht.

Deze leden merkten overigens op dat zich in de wetgeving wel een proliferatie van rechtsfiguren voordoet. Zo bevat artikel 12, vierde lid, van de Mijnwet continentaal plat de voorziening dat a.m.v.b.'s aan de beide Kamers der Staten-Generaal worden overlegd en pas 30 dagen na die overlegging in werking treden tenzij een bepaald deel van het parlement inwerkingtreding bij de wet wil. Artikel 60 van de Grondwet zegt dat overeenkomsten niet in werking treden dan na uitdrukkelijke of stilzwijgende goedkeuring door de Staten-Generaal, maar artikel 62 maakt hierop weer een uitzondering. Artikel 2, derde lid, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening bepaalt

dat plannen van de Minister voor bepaalde facetten van het ruimtelijk beleid zes maanden worden opgeschort, tenzij de Staten-Generaal de mededeling die daarvan moet worden gedaan, voordien voor kennisgeving aannemen. Te noemen vallen ook nog de toepassing van de wiebeltax en van de wet kapitaalsuitgaven publiekrechtelijke lichamen.

Er rijst overigens nog een vraag van praktische aard bij toepassing van artikel 26. Hoe is de rechtssituatie voor degenen die aan een op een a.m.v.b. gebaseerde verhoging c.q. verlaging al hebben voldaan, als nadien het wetsontwerp tot goedkeuring van die a.m.v.b. wordt verworpen? Hebben de betrokkenen dan recht op teruggave van het teveel betaalde, c.q. moeten zij een aanvulling betalen?

Een kwestie die nog nadere overweging vereist, zagen zeer vele leden in de procedure die gevolgd gaat worden bij aanpassing van de heffingspercentages en de werkingssfeer van het onderhavige wetsontwerp. Zij waardeerden de wijziging positief, die na publikatie van het voorontwerp van wet is aangebracht en waardoor wettelijke goedkeuring achteraf nodig wordt van hetgeen door de Kroon – hetgeen in de praktijk wel zal betekenen door de bewindslieden van E.Z. en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening – is beslist. Zij vroegen zich echter af of de structurele beïnvloeding van de aard en het klimaat van de bedrijvigheid in Nederland, die dit wetsontwerp toch beoogt te geven, niet tot een minder flexibele wijzigingsprocedure noopt. Wordt bovendien de rechtsonzekerheid voor het bedrijfsleven niet al te groot indien om de haverklap bij a.m.v.b. wijziging zou kunnen worden gebracht in heffingspercentages en werkingssfeer van het wetsontwerp?

De a.m.v.b., getroffen op grond van artikel 16, wordt – zo merkten ook vele andere leden op – anders dan bij de heffing, niet door de wetgever bekrachtigd. Deze leden achtten dit een omissie en zouden gaarne een aanvulling ten deze in artikel 26 zien opgenomen.

Enige leden merkten op dat het wetsontwerp uit staatsrechtelijk oogpunt te kort schiet vanwege de overmatige delegatie aan de Kroon.

Artikel 28. De datum, waarop een bouwvergunning moet zijn aangevraagd om niet tot heffing aanleiding te geven, is in het wetsontwerp gesteld op 1 september 1972 (artikel 28, lid 1). Het kwam vele andere leden voor, dat uit een oogpunt van goede wetgeving deze datum zeker niet eerder dan 10 oktober 1972 mag liggen, de dag van indiening van het ontwerp. Weliswaar was deze indiening aangekondigd, maar er waren – ook door de behandeling van het voorontwerp in de SER – nog zoveel onzekerheden omtrent de regeling, dat een vroegere datum onjuist moet worden geacht.

Aldus vastgesteld, 23 januari 1972.

WEIJTERS
BAKKER
VAN DER MEI
JOEKES
OELE
SCHAKEL
PEIJNENBURG
WIERENGA
KONING
VAN DEN DOEL
VERBRUGH
BREMEN
TERLOUW
S. KEUNING
DE RUITER
SCHOUTEN
HONIG VAN DEN BOSSCHE
JANSEN.

OVERZICHT VAN DE INGEZONDEN STUKKEN

1. Centrale Bond van Scheepsbouwmeesters in Nederland d.d. 16 oktober 1972;

2. Raad van Ned. Werkgeversverbonden d.d. 17 oktober 1972;

3. Stichting van de Nederlandse Visserij d.d. 18 oktober 1972;

4. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Hollands Noorderkwartier d.d. 25 oktober 1972;

5. P. den Besten te Den Haag d.d. 27 oktober 1972;

6. Verenigde Nederlandse Dagbladpers d.d. 30 oktober 1972;

7. Burgemeester en wethouders van Heerhugowaard d.d. 30 oktober 1972;

8. Bedrijfschap voor de Handel in Vee d.d. 30 oktober 1972;

9. Vereniging van Raadgevende Scheikundigen d.d. 1 november 1972;

10. Gezamenlijke industrieën van Heerhugowaard d.d. 2 november 1972;

11. Stichting Raad van Bestuur Bouwbedrijf d.d. 2 november 1972;

12. N.V. REM v/h Croon & Co. d.d. 3 november 1972;

13. N.V. Ned. Aardoliemaatschappij d.d. 3 november 1972;

14. Vereniging van Brandassuradeuren in Nederland te Bilthoven d.d. 6 november 1972;

15. Overlegorgaan van de drie vakcentrales d.d. 6 november 1972;

16. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Gouda en omstreken/voor Rijnland d.d. 6 november 1972;

17. Raad van Samenwerking Noord-Holland-Noord d.d. 6 november 1972;

18. Contactcommissie voor Onroerende Zaken d.d. 6 november 1972.

19. Vereniging van Ned. Dakrolfabrikanten „Venedak"/ Vereniging van Bitumeuze Dakbedekkingsbedrijven „Vebidak" d.d. 6 november 1972;

20. Overlegorgaan drie vakcentrales in de Haagse Agglomeratie d.d. 6 november 1972;

21. Openbaar lichaam Rijnmond;

22. Visserijschap d.d. 6 november 1972;

23. Scheepvaart Vereniging Zuid Rotterdam d.d. 6 november 1972;

24. Regionale Raad voor de Arbeidsmarkt voor de provincie Zuid-Holland d.d. 7 november 1972;

25. Bureau Milieuhygiëne d.d. 7 november 1972;

26. Johnson Europlant N.V. d.d. 6 november 1972;

27. N.V. Samenwerkende Elektriciteitsproduktiebedrijven d.d. 6 november 1972;

28. Burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage d.d. 7 november 1972;

29. V.V.D. afd. Amsterdam d.d. 7 november 1972;

30. Kamer van Koophandel voor 's-Gravenhage d.d. 7 november 1972;

31. Scheepvaart Vereniging Noord Amsterdam d.d. 7 november 1972;

32. Kon. Ned. Vereniging van Transport-Ondernemingen (K.N.V.T.O.) d.d. 7 november 1972;

33. Verbond van de Ned. Groothandel d.d. 7 november 1972;

34. Reg. Raad voor de Arbeidsmarkt Noord-Holland d.d. 7 november 1972;

35. Samenwerkende Kamers van Koophandel en Fabrieken in Noord-Holland d.d. 7 november 1972;

36. Burgemeester en wethouders van Alkmaar d.d. 7 november 1972;

37. Coöperatieve Melkcentrale d.d. 7 november 1972;

38. Verenigde Bedrijven J. P. van Eesteren N.V. d.d. 6 november 1972;

39. Gedeputeerde Staten van Zeeland d.d. 7 november 1972;

40. Kamers van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam d.d. 7 november 1972;

41. Hoogovens IJmuiden B.V. d.d. 7 november 1972;

42. Heineken N.V. Amsterdam d.d. 8 november 1972;

43. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland d.d. 7 november 1972;

44. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam d.d. 7 november 1972;

45. Burgemeester en wethouders van Rotterdam d.d. 7 november 1972;

46. Contactorgaan Nederlands Vervoers Overleg d.d. 9 november 1972;

47. Burgemeester en wethouders van Amsterdam d.d. 10 november 1972;

48. Burgemeester en wethouders van Papendrecht d.d. 10 november 1972;

49. Burgemeester en wethouders van Amersfoort d.d. 17 november 1972;

50. Kamers van Koophandel en Fabrieken voor Amersfoort en omstreken d.d. 20 november 1972;

51. Kamers van Koophandel en Fabrieken voor Dordrecht en omstreken d.d. 17 november 1972;

52. Burgemeester en wethouders van Amstelveen d.d. 22 november 1972;

53. Burgemeester en wethouders van Dordrecht d.d. 24 november 1972;

54. Nat. Coöperatieve Raad voor land- en tuinbouw d.d. 29 november 1972;

55. Burgemeester en wethouders van Zoetermeer d.d. 4 december 1972;

56. Horecaf d.d. 7 december 1972;

57. Kon. Verbond van Ondernemers d.d. 20 december 1972;

58. Overlegorgaan Drechtsteden d.d. 3 januari 1973;

59. Gemeentebestuur van Langedijk d.d. 11 januari 1973.

BIJLAGE II (zie blz. 16, l.k., onder **Europese aspecten)**

Schriftelijke vraag nr. 423/72 van de heren Oele en Vredeling aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen.

Betreft: Afremmingsbeleid van investeringen in het kader van de regionale politiek van de lid-staten en Groot-Brittannië.

1. Heeft de Commissie kennis genomen van het bij het Nederlandse parlement ingediende ontwerp van wet houdende regeling ten aanzien van investeringen in bepaalde delen van het land?

2. Kan de Commissie mededelen wat de ervaringen zijn met de toepassing van een afremmingsbeleid in het kader van de regionale politiek van de lid-staten en van Groot-Brittannië op grond van de studies die door de Commissie zijn gemaakt van de regionale structuren in deze landen?

3. Zijn er voorbeelden van de daadwerkelijke toepassing van heffingen op gebouwen en in mindere mate op installaties als voornaamste instrument voor een gedecentraliseerd beleid tot afremming van de investeringen en de daarmede gepaard gaande congestie in gebieden met een grote bevolkingsdichtheid? Zo ja, wat zijn daarmede de ervaringen geweest en hoe verhouden deze zich tot die welke zijn verkregen met toepassing van een vergunningenstelsel?

4. Wat is het oordeel van de Commissie over de samenhang tussen bedoeld afremmingsbeleid en een stimuleringsbeleid ten opzichte van investeringen in de probleemgebieden van de Gemeenschap?

5. Ziet de Commissie mogelijkheden de introductie van deze en dergelijke maatregelen, die thans uitsluitend in het nationale kader worden ondernomen, op het vlak van de Gemeenschap terwille van een samenhangend regionaal beleid te coördineren en ten einde daarmede tevens een grotere effectiviteit te bereiken en te vermijden dat concurrentiedistorsies optreden?